

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

DĚJINY ŠKOLSTVÍ VE STARÉM SEDLIŠTI

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hana Marková

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, 2017

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí práce paní doktorce Heleně Východské za odborné vedení práce. Dále pracovníkům Státního okresního archivu Tachov, kteří mi zpřístupnili materiály k bádání.

Obsah

Úvod	3
1 Dějiny školství od reforem císařovny Marie Terezie	5
1.1 Školství v 19. a na počátku 20. století	7
2 Staré Sedliště v historii.....	9
3 Školství ve Starém Sedlišti od počátků až do konce 19. století	13
3.1 První písemné zmínky o vyučování ve Starém Sedlišti.....	13
3.2 Škola na konci 19. století	14
3.3 Uspořádání školního roku	19
3.4 Školní rada a inspektoři	19
4 Starosedlišťská škola na počátku 20. století.....	21
4.1 První světová válka a škola ve Starém Sedlišti.....	22
5 Od první republiky po německou okupaci	23
6 Léta poválečná.....	25
6.1 Obnova budovy školy ve Starém Sedlišti	25
6.2 Počátek české školy ve Starém Sedlišti	26
7 Československé školství v období socialismu	29
7.1 Vývoj socialistického školství ve Starém Sedlišti do roku 1953	29
7.2 Přehled nejdůležitějších akcí během školního roku.....	31
7.3 Starosedlišťské školství od 60. let 20. století.....	32
7.3.1 Průběh běžného školního roku	34
7.3.2 Mimoškolní aktivity žáků	35
7.3.3 Stavba nové školní budovy.....	36
8 Současné školství ve Starém Sedlišti	37
8.1 Modernizace a opravy školy	38
9 Školní budovy tehdy a dnes	39
9.1 Budova bývalé Základní školy ve Starém Sedlišti	39

9.2	Budova bývalé Národní školy v Úšavě.....	40
9.3	Budova bývalé radnice.....	40
	Závěr.....	41
	Zusammenfassung	42
	Seznam použitých pramenů a literatury	43
	Přílohy	

Úvod

Povinná školní docházka byla v habsburské monarchii, tedy i v Čechách, zavedena roku 1774. Marie Terezie touto svou aktivitou v podstatě završila řadu svých reforem, které měly vést k ekonomickému rozvoji země. Přes všechna pozitiva, která školská reforma přinesla, se od počátku její působnosti projevoval nešvar, který přetrval až do začátku 20. století. Školní docházka totiž nebyla dodržována. Rodiče děti do škol řádně neposílali, nechávali je často doma, kde pomáhaly při pracích na poli či dvoře.

Tento zajímavý středoevropský a národní vývoj dokládá svou existencí a zapsanou historií i škola ve Starém Sedlišti. Vznikla pravděpodobně již ihned po vydání tereziánské reformy o škole, bohužel písemné zmínky se o tomto nejstarším období nezachovaly. První záznam o starosedlišťském školství pochází až z 19. století. Tato nejstarší zpráva uvádí, že první školní budova byla zřízena nedaleko kostela v č. p. 180, odkud se v roce 1874 přestěhovala do školy v centru obce. Nová škola byla postavena kvůli stále rostoucímu počtu žáků. Přestože až do druhé poloviny 20. století sloužila ve Starém Sedlišti jediná škola, dějiny zdejšího místního vzdělávání se pro mne staly velmi zajímavé. Důvodem pro výběr tohoto tématu ke zpracování v absolventské práci je jednak můj zájem o dějiny školství jako takového a jednak místo, které je mým rodištěm.

Cílem mé bakalářské práce je zpracování dějin školství ve Starém Sedlišti a zpřehlednění jeho vývoje, a to zejména pro potřeby místních regionálních učitelů dějepisu či zájemců o tuto část historie. Moje badatelská práce byla posílena tím, že k tomuto tématu existuje dostatek písemných pramenů. Již od roku 1882 byla ve Starém Sedlišti s malou pauzou v 50. a 60. letech 20. století velmi pečlivě vedena školní kronika. Na druhé straně bádání v kronikách nebylo jednoduché, jelikož všechny kroniky do roku 1945 jsou psány německy. Od 2. světové války jsou již kroniky české, ale vzhledem ke společensko-politickému vývoji v nich nacházíme přemíru informací, které se netýkají školy, ale spíše politického dění ve státě a obci. Z těchto let jsem proto vybírala jen ty nejdůležitější události zacílené právě na místní školství.

Svou práci jsem dovedla až do současnosti, kdy se již nevede žádná kronika, ale vzhledem k tomu, že jsem do této školy sama chodila a mnoho situací jsem prožila, mohu také podat svědectví, které dotvoří plnohodnotný celek.

V první kapitole zpřehledňuji dějiny obecného školství od Marie Terezie až po první republiku, tedy od vzniku školství až po reformu v roce 1922.

Ve druhé části přináším pro orientaci stručné dějiny Starého Sedliště, které má velmi dlouhou historii. Uvádím zde také nejvýznamnější majitele, mezi které patřil například Ignác Born nebo Dr. Karel Heidler. Právě tyto dva pánové také podporovali rozvoj školství ve Starém Sedlišti.

V dalších šesti kapitolách již analyzuji pravý obsah mé bakalářské práce. Přináším ucelený výběr z kronik, který přináší zprávu o dění ve škole ve Starém Sedlišti a zpřístupňuje je běžnému čtenáři.

Poslední kapitola je zařazena pro ucelenou komparaci. Porovnávám zde stav bývalých školních budov a podávám zprávu o jejich dnešním využití.

1 Dějiny školství od reforem císařovny Marie Terezie

Hlavním vnitropolitickým úkolem reforem Marie Terezie a Josefa II. bylo „*upevnění centralizované a absolutistické habsburské monarchie*“.¹ Královna se o školství v rakouské monarchii začala více zajímat již v letech 1769/1770², ale až v roce 1774³ byl vydán **Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařských dědičných zemích**.⁴ Školskou reformu pod tímto názvem sestavil opat **Johann Ignác Felbiger**⁵ a byla vydána Marií Terezií 6. 12. 1774.⁶

Všeobecný školní řád stanovil povinnou školní docházku pro děti od šesti do dvanácti let.⁷ Zákon ale nebyl plně dodržován, protože školy navštěvoval i přes nařízení malý počet dětí. František Morkes ve své publikaci uvádí, že „*ještě koncem osmdesátých let chodilo do škol pouze okolo 60% dětí školního věku*“.⁸

Reforma měla zavést nové městské a vesnické školy, ve kterých by se žáci mohli vzdělávat. Vznikly tak tři typy škol, ve kterých se děti vzdělávaly. První institucí byla tzv. **triviální škola**⁹, ve které se žáci učili trivium (čtení, psaní, počítání), náboženství a základy hospodaření. Byly zřizovány na venkově a všechny předměty vyučoval pouze jeden učitel. Druhým typem školy byla tzv. **hlavní škola**¹⁰. Tyto školy vznikaly v okresních a krajských městech, působilo zde několik učitelů a vyučovalo se kromě předmětů škol triviálních ještě „*základům latiny, psaní dopisů, kreslení, zeměměřičství, vedení domácího hospodářství, počátečním znalostem zeměpisu a dějepisu*“.¹¹ Posledním typem byla tzv. **normální škola**¹², která byla zřizována vždy jen v sídelním městě jednotlivých zemí a byla určena především pro studium budoucích pedagogů.

¹ SOMR, Miroslav aj. *Dějiny školství a pedagogiky: Celost. vysokošk. učebnice*. 359 s. Praha: 1987. S. 152.

² KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. 224 s. Praha: 2008. S. 84.

³ Tamtéž, S. 85.

⁴ Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal-, Haupt- und Trivialschulen in den sämtlichen kaiserlichen Erbländern.

⁵ Johann Ignác Felbiger (1724 – 1788) byl opat z pruské Zaháně, který reformoval pruské školství. Na pozvání Marie Terezie přijel do Vídně provést reformu školství rakouského.

⁶ KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. 224 s. Praha: 2008. S. 85.

⁷ Tamtéž, S. 85.

⁸ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. 59 s. Plzeň: 1999. S. 8.

⁹ KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. 224 s. Praha: 2008. S. 85.

¹⁰ Tamtéž, S. 85.

¹¹ Tamtéž, S. 85.

¹² Tamtéž, S. 85.

Školní dozor nad vesnicích prováděl farář a školní dozorce, což byl některý ze zámožných obyvatel obce. V okresech a krajích dohlížel na chod školy vikář nebo děkan. Ti měli za úkol podávat zprávy o stavu škol v okrese nebo kraji zemské komisi.¹³

Stejně důležité jako vzdělávání dětí bylo také vzdělávání učitelů. Díky rychlému růstu počtu škol se často stávalo, že na škole vyučoval učitel, který neměl dostatečnou kvalifikaci, a proto v roce 1775 vydal Felbiger k tomuto problému **Metodní knihu**¹⁴ (Methodenbuch). Kniha vyšla nejprve v němčině a později byla přeložena do češtiny, protože někteří vesničtí učitelé německy neuměli.¹⁵ Kniha instruovala učitele, jak při výuce postupovat, a které pomůcky a učebnice při ní používat. Dále klade důraz na poslušnost žáků, ale také na to, aby učitel žáka neshazoval, pokud měl nějakou vadu. Felbiger se věnuje i stránce výsledné, tedy zkoušení získaných znalostí. To probíhalo dvakrát ročně před tři a vícečlennou komisí, ve které seděl učitel, farář a panský úředník. Za prospěch v triviálních školách byli žáci odměňováni a po šesti letech povinné docházky získali „osvědčení o svých znalostech“.¹⁶

Pro vzdělávání učitelů byly otevírány tzv. **preparandy**¹⁷ neboli přípravky. Podle toho, jestli učitel učil na triviální škole nebo se měl stát asistentem ve škole hlavní, se odvíjela délka kurzu. Z preparandy se po roce 1869 vyvinuly učitelské ústavy.¹⁸

Úředním jazykem v monarchii byla němčina, proto se německy vyučovalo i na českých školách, ovšem kromě triviálních. Mělo tak dojít k ještě větší a důslednější centralizaci. Na školách triviálních čeština převládala.¹⁹

Dalším významným reformátorem byl **František Kindermann**²⁰, který vytvořil „*tzv. výchovu k industrii*“. Hlavní úkol této výchovy spočíval v přípravě na změny souvisejícími s technickým rozvojem na počátku nového století. Díky Kindermannovu učení pak koncem 18. století vzniklo několik set industriálních škol, které byly přidružené ke školám triviálním.²¹

Přesto, že škol vznikalo velké množství a platila povinnost školní docházky, byl na počátku 19. století stále ještě určitý počet dětí, které školu nenavštěvovaly. Proto během

¹³ SOMR, Miroslav aj. *Dějiny školství a pedagogiky: Celost. vysokošk. učebnice.* 359 s. Praha: 1987. S. 154.

¹⁴ Tamtéž, S. 155.

¹⁵ Tamtéž, S. 155.

¹⁶ KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky.* 224 s. Praha: 2008. S. 87.

¹⁷ Tamtéž, S. 88.

¹⁸ Tamtéž, S. 88.

¹⁹ Tamtéž, S. 87.

²⁰ Tamtéž, S. 89.

²¹ Tamtéž, S. 89.

vlády Josefa II. vešel v platnost systém, který trestal rodiče, kteří neposílali své děti do škol.²²

1.1 Školství v 19. a na počátku 20. století

Velmi důležitým mezníkem v dějinách českého školství je rok 1805. V tomto roce byl 11. srpna vydán nový školní řád, tzv. **politické zřízení školské**²³. Jednalo se o normu, která ve své době neměla obdoby. Hlavní myšlenkou řádu bylo, že: „*Rakousko nepotřebuje lidí učených, nýbrž dobrých poddaných.*“²⁴ Z uvedené citace lze usoudit, že tento přístup k výuce byl spíše zpátečnický. Brzdil jak rozvoj žáků, tak vývoj školství v porovnání s ostatní Evropou. František Morkes ve své publikaci doslova uvádí, že: „*Žáci měli ve školách získávat jen takové znalosti, které by je nemátly a které by nenarušovaly jejich spokojenost se stávajícími poměry.*“²⁵ Avšak tento nový řád neměl pouze negativní účinek. Zavedl také závěrečné zkoušky každý rok. Tyto zkoušky nebyly pro žáky vyššího stupně pouze teoretické, ale také praktické.²⁶

Nový předpis přinášel nejen školní řád platný pro žáky, ale i soupis nároků na učitele. Učitelem se mohl stát ten, který byl po všech stránkách zdravý, a mohl tak jít žákům příkladem.²⁷ V neposlední řadě řád povoloval ženám stát se učitelkou.²⁸

Další pokus o reformu českého školství proběhl v letech 1848 – 1849. Nejprve bylo v roce 1848 ustanoveno **ministerstvo vyučování**²⁹ a následně byly vysloveny názory na změnu požadavků na učitele. Vyslovil je Karel Havlíček Borovský, který kritizoval úroveň tehdejšího školství. Vyjadřoval nesouhlas především se vzděláváním učitelů a jejich platovým ohodnocením³⁰, ovšem nechtěl zvýšení platů pro učitele, kteří byli nevzdělaní. Domníval se, že by tím ještě více klesla úroveň vzdělávání.³¹ Požadoval proto, aby učitelé měli vysokoškolské vzdělání.³²

²² SOMR, Miroslav aj. *Dějiny školství a pedagogiky: Celost. vysokošk. učebnice.* 359 s. Praha: 1987. S. 157.

²³ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946).* 59 s. Plzeň: 1999. S. 11.

²⁴ Tamtéž, S. 11.

²⁵ Tamtéž, S. 11.

²⁶ Tamtéž, S. 12.

²⁷ Tamtéž, S. 11.

²⁸ Tamtéž, S. 12.

²⁹ SOMR, Miroslav aj. *Dějiny školství a pedagogiky: Celost. vysokošk. učebnice.* 359 s. Praha: 1987. S. 163.

³⁰ Tamtéž, S. 164.

³¹ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946).* 59 s. Plzeň: 1999. S. 19.

³² SOMR, Miroslav aj. *Dějiny školství a pedagogiky: Celost. vysokošk. učebnice.* 359 s. Praha: 1987. S. 164.

K zásadním změnám v základním školství však v roce 1848 nedošlo. V roce 1855 byl uzavřen konkordát mezi církví a státem, díky čemuž pak církev převzala kontrolu nad vyučováním na školách.³³

Změny ve školství nastaly až v roce 1869, kdy byl zaveden nový zákon, díky kterému došlo ke zlepšení situace.³⁴ Tzv. **říšský školní zákon** zpracoval ministr **Leopold Hasner**³⁵. Podle Hasnerova zákona navštěvovali žáci školu osm let místo původních šesti a zavedeny byly i nové vyučovací předměty. Hasnerův zákon upravoval nejen vzdělávání žáků, ale i vzdělávání učitelů, pro které byly zavedeny tzv. **učitelské ústavy**³⁶. Studium v této instituci trvalo čtyři roky a bylo zakončeno maturitou.

Osmiletá povinná školní docházka ovšem nevyhovovala především lidem na venkově, kteří vlastnili rodinné hospodářství. Kritizovali především to, že kvůli povinnosti chodit do školy, starší děti nemohou pomáhat rodině při hospodaření. Dále tato reforma nevyhovovala církvi, která nebyla spokojena s výukou náboženství na školách.³⁷ Díky těmto stížnostem byla roku 1883 vydána tzv. **Taafova školská novela**, jejímž autorem byl ministerský předseda **Eduard Taafe**.³⁸ Novela zaváděla úlevy pro starší děti,³⁹ jejichž školní docházka mohla být zkrácena z osmi let na šest a díky tomu se mohli více věnovat práci na poli.⁴⁰ Další změnou bylo také navýšení počtu hodin náboženství ve školách.⁴¹

V této podobě pak školství zůstalo až do roku 1922, kdy byl přijat tzv. **malý školský zákon**⁴², který úlevy pro starší děti zrušil, a nastolil tak znovu povinnou osmiletou školní docházku. Přinesl i nové vyučovací předměty, kterými byly ruční práce pro chlapce a domácí hospodářství pro děvčata. Náboženství bylo od této chvíle volitelné⁴³.

³³ SOMR, Miroslav aj. *Dějiny školství a pedagogiky: Celost. vysokošk. učebnice.* 359 s. Praha: 1987. S. 165.

³⁴ KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky.* 224 s. Praha: 2008. S. 95.

³⁵ Tamtéž, S. 97.

³⁶ Tamtéž, S. 97.

³⁷ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946).* 59 s. Plzeň: 1999. S. 32.

³⁸ ŠTVERÁK, Vladimír a ČADSKÁ, Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky.* 100 s. Praha: Karolinum, 2001. S. 75.

³⁹ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946).* 59 s. Plzeň: 1999. S. 32.

⁴⁰ KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky.* 224 s. Praha: 2008. S. 98.

⁴¹ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946).* 59 s. Plzeň: 1999. S. 32.

⁴² Tamtéž, S. 49.

⁴³ Tamtéž, S. 49.

2 Staré Sedliště v historii

Obec Staré Sedliště leží v západních Čechách v blízkosti hranice s Německem. Její historie sahá do roku 1177, kdy o ní nacházíme zmínku v listině Soběslava II. Přesný rok založení obce však není znám. Z počátku se ves jmenovala pouze „**Sedliště**“, ale později byl přidán přívlastek „**Staré**“. Tento název obce, Staré Sedliště, byl poprvé použit v urbáři mezi lety 1366 – 1368. V této době se totiž v lokalitě nacházela dvě sídliště se stejným názvem. Bylo tedy zapotřebí tyto obce rozlišit, proto vznikly dodnes užívané názvy Staré Sedliště a Nové Sedliště.⁴⁴

Nejstarší část obce vznikla podél Sedlišťského potoka a jejím centrem se stal kostel.⁴⁵ Prvním majitelem panství Staré Sedliště byl od roku 1357 vladyka **Mareš z Tisové**, který toto území spravoval pro tachovský hrad. Po něm se zde až do roku 1472 vystřídalo mnoho dalších, pro Staré Sedliště málo významných šlechticů.⁴⁶

Prvními významnými majiteli se právě roku 1472 stali **Kfelířové ze Zakšova**, kteří zde žili až do roku 1624, kdy byl jejich majetek zabaven v období pobělohorských konfiskací.⁴⁷ Ve 14. století stála na dnešní návsi tvrz, kolem které bylo vybudováno vodní opevnění. Tvrz sloužila majitelům jako sídlo nejspíše až do Třicetileté války, za které byla poničena.⁴⁸ Během správy obce Kfelíři ze Zakšova byla také ves povýšena na městečko. Není přesně jasné, kdy se tak stalo. Například v knize Heleny Vetrákové⁴⁹ stojí, že obec byla městečkem již v roce 1522, ale Václav Baxa⁵⁰ uvádí, že to bylo až v posledním desetiletí 16. století za Jana Viléma Kfelíře tedy o téměř tři čtvrtě století později. Právě Jan Vilém byl také tím, který se zasloužil o rozšíření panství Staré Sedliště. Nejprve připojil Částkov, poté Třídvoří a Lukavici a nakonec i Pernolec. Ovšem jak jsem již výše uvedla, veškerý majetek mu byl v roce 1624 zabaven.⁵¹

Zabavené panství bylo ještě v lednu 1624 zakoupeno **Janem starším Kavkou Říčanským z Říčan** a roku 1625 mu bylo připsáno dědičné právo. Za života Kavkových

⁴⁴ VETRÁKOVÁ, Helena a VETRÁK, Miroslav. *Dějiny Starého Sedliště*. 89 s. Staré Sedliště: 2009. S. 4.

⁴⁵ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 880 s. Praha 1996-2011. 6. svazek. S. 850.

⁴⁶ PROCHÁZKA, Zdeněk. *Plánsko a Tachovsko*. 288 s. Domažlice 2002. S. 123.

⁴⁷ BAXA, Václav a NOVOTNÁ, Markéta a PRÁŠIL, Petr. *Tachovsko na starých pohlednicích*. 312 s. Hostivice 2008. S. 254.

⁴⁸ PROCHÁZKA, Zdeněk a ÚLOVEC, Jiří. *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov, 2 díl*. 189. s. Tachov 1990. S. 146.

⁴⁹ VETRÁKOVÁ, Helena a VETRÁK, Miroslav. *Dějiny Starého Sedliště*. 89 s. Staré Sedliště: 2009. S. 5.

⁵⁰ BAXA, Václav a NOVOTNÁ, Markéta a PRÁŠIL, Petr. *Tachovsko na starých pohlednicích*. 312 s. Hostivice 2008. S. 254.

⁵¹ Tamtéž. S. 254.

tří dcer byl ve Starém Sedlišti zbudován **špitál**. Podnět ke stavbě ovšem dal již jejich otec, který také nechal zřídit i nadaci pro špitál i kapli sv. Osvalda.⁵² Špitál ve Starém Sedlišti fungoval až do 2. světové války, kdy byl německými úřady zrušen.⁵³ Ke špitálu patřila také **kaple sv. Osvalda**.

V době, kdy byli majiteli Kavkové z Říčan, získalo městečko a měšťané mnoho privilegií, jako byla například svobodná volba starosty, soudce a radních, dále dva nové výroční trhy na sv. Oldřicha a na sv. Martina. Do této doby probíhaly v obci trhy koňské a týdenní. Dalšími právy bylo také právo várečné, právo prodeje nemovitostí a v neposlední řadě také právo hrdelní.⁵⁴

Roku 1657 dcery Jana Kavky majetek ve Staré Sedlišti prodaly Marku Alexandru z Brisigell. **Brisigellové** pak spravovali a vlastnili Staré Sedliště do roku 1718 a byli to právě oni, kteří nechali v roce 1706 přestavět vyhořelou středověkou tvrz na barokní zámek.⁵⁵

Po roce 1718 se na starosedlišťském panství často střídali majitelé. Mezi ně patřili například rody Wunschwitzů a Langerů, ale i Ignác Born, významný přírodovědec a spoluzakladatel Soukromé učené společnosti v Praze.⁵⁶ Tento významný mineralog a numismatik sídlil na zámku ve Starém Sedlišti v letech 1772 – 1776, ale toto panství zakoupil již o čtyři roky dříve v roce 1768.⁵⁷

Ignác Born díky svému výzkumu často cestoval, a právě na cestách ho dostihla i nemoc. Přestěhoval se tedy na zámek do Starého Sedliště, aby se zde léčil. Během svého pobytu na zámku dokončil mineralogickou sbírku, jejíž část sem byla převezena z Prahy.⁵⁸ K této sbírce sepsal také katalog, ve kterém jednotlivé minerály detailně popsal. Po dokončení byla sbírka prodána do Anglie a dnes je vystavena v Britském muzeu.⁵⁹

Born se nevěnoval pouze mineralogii, ale také numismatice a chemii. Ve Starém Sedlišti sestavil **sbírku mincí**, a také si na zámku zřídil chemickou laboratoř. Jeho mnohonásobné experimenty mu vynesly „*pověst černokněžníka spolčeného s ďáblem*“.⁶⁰

⁵² VETRÁKOVÁ, Helena a VETRÁK, Miroslav. *Dějiny Starého Sedliště*. 89 s. Staré Sedliště: 2009. S. 6.

⁵³ PROCHÁZKA, Zdeněk. *Plánsko a Tachovsko*. 288 s. Domažlice 2002. S. 124.

⁵⁴ Tamtéž. S.124.

⁵⁵ VETRÁKOVÁ, Helena a VETRÁK, Miroslav. *Dějiny Starého Sedliště*. 89 s. Staré Sedliště: 2009. S. 8.

⁵⁶ PROCHÁZKA, Zdeněk. *Plánsko a Tachovsko*. 288 s. Domažlice 2002. S. 125.

⁵⁷ VETRÁKOVÁ, Helena a VETRÁK, Miroslav. *Dějiny Starého Sedliště*. 89 s. Staré Sedliště: 2009. S. 9.

⁵⁸ Tamtéž. S. 9.

⁵⁹ Tamtéž. S. 10.

⁶⁰ Tamtéž. S. 11.

Roku 1776 se ze Starého Sedliště přestěhoval do Vídně na dvůr Marie Terezie, která jej v jeho práci podporovala. Její syn Josef II., ale její nadšení nesdílel a za jeho panování už Born výzkum provádět nemohl.

Právě ze Starého Sedliště založil Ignác Born Učenou společnost a stal se jejím vedoucím.⁶¹ Tato skupina vydávala mnoho spisů k vylepšení postavení přírodních věd, ale její činnost netrvala dlouho. Po povolání Borna Marií Terezií do Vídně zanikla.

Ignác Born se již do Starého Sedliště nevrátil a 11. října 1783 panství prodal.⁶² V dalších letech pokračovalo velmi časté střídání majitelů, ale již mezi nimi nebyl nikdo tak významný.

Za zmínku stojí až poslední vlastníci, kteří obec koupili v roce 1844. Právě v tomto roce zakoupil zámek a statek mariánskolázeňský lékař **Karel Heidler**.⁶³ Jeho největším přínosem pro Staré Sedliště byly rozsáhlé **sbírky minerálů a nerostů**, a také **rozšíření zámecké knihovny**. Sbírkou minerálů získal od svého dlouholetého přítele Johana Wolfganga von Goethe, se kterým se seznámil při své práci v Mariánských Lázních.⁶⁴ Za Heidlerů byla také v roce 1874 **založena nová budova školy** (č. p. 256).⁶⁵ Majetek ve Starém Sedlišti byl v držení rodu Heidlerů a později Unterrichtů až do roku 1945. Tehdy byla poslední majitelka Hermína Unterrichterová, rozená Heidlerová, donucena zámek opustit a majetek jí byl 10. července 1945 vyvlastněn.⁶⁶

Od této doby zámek ve Starém Sedlišti chátral. K jeho rychlejší zkáze přispělo také to, že v 60. letech 20. století zde byly umístěny kanceláře lesního závodu a hlavně skladiště hnojiv.⁶⁷ Karel Kuča o poválečném zacházení s památkami ve Starém Sedlišti tvrdí toto: „*Staré Sedliště patří k nejsmutnějším příkladům ničení historického urbanistického prostředí v období socialismu*“.⁶⁸ S tímto názorem naprosto souhlasím, protože v dobách největšího rozkvětu zde byl **zámek, pivovar, dva mlýny, špitál s kaplí sv. Osvalda**, a také **historická zástavba**. Do dnešních dní se bohužel ze všech těchto staveb nedochovala téměř žádná. Část historické zástavby byla nahrazena panelovými domy

⁶¹ VETRÁKOVÁ, Helena a VETRÁK, Miroslav. *Dějiny Starého Sedliště*. 89 s. Staré Sedliště: 2009. S. 12.

⁶² Tamtéž, S. 12.

⁶³ PROCHÁZKA, Zdeněk. *Plánsko a Tachovsko*. 288 s. Domažlice 2002. S. 125.

⁶⁴ VETRÁKOVÁ, Helena a VETRÁK, Miroslav. *Dějiny Starého Sedliště*. 89 s. Staré Sedliště: 2009. S. 13.

⁶⁵ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 880 s. Praha 1996-2011. 6. svazek. S. 849.

⁶⁶ VETRÁKOVÁ, Helena a VETRÁK, Miroslav. *Dějiny Starého Sedliště*. 89 s. Staré Sedliště: 2009. S. 14.

⁶⁷ PROCHÁZKA, Zdeněk a ÚLOVEC, Jiří. *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov, 2 díl*. 189. s. Tachov 1990. S. 147.

⁶⁸ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 880 s. Praha 1996-2011. 6. svazek. S. 850.

a na místě zámku, který byl stržen v roce 1970⁶⁹, byla postavena prodejna potravin Jednota. Nezachovala se ani Kaple sv. Osvalda, ta byla zbourána již v roce 1959⁷⁰.

⁶⁹ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 880 s. Praha 1996-2011. 6. svazek. S. 850.

⁷⁰ VETRÁKOVÁ, Helena a VETRÁK, Miroslav. *Dějiny Starého Sedliště*. 89 s. Staré Sedliště: 2009. S. 20.

3 Školství ve Starém Sedlišti od počátků až do konce 19. století

O počátku vyučování ve Starém Sedlišti nemáme bohužel žádný záznam. Helena Vetráková⁷¹ vychází z toho, že v roce 1774 byla Marií Terezií zavedena povinná školní docházka, tudíž právě v tomto roce musela být i ve Starém Sedlišti zřízena škola. Ovšem ve kterém roce se začalo vyučovat, nenajdeme ani ve školní kronice⁷².

3.1 První písemné zmínky o vyučování ve Starém Sedlišti

První záznamy o škole máme až z 1. října 1880, kdy tehdejší ředitel školy a také řídící učitel Anton Klinger sepsal stručně dějiny školy ve Starém Sedlišti v 19. století a zanesl je právě do školní kroniky⁷³. Na čtyřech stranách tak shrnul nejpodstatnější školní události, také vyjmenoval učitele, kteří zde učili, místa na kterých se vyučovalo a nezapomněl ani na počty žáků⁷⁴ a obsazení školní rady⁷⁵.

První škola se nacházela nedaleko kostela v domě čp. 180, ze kterého se později stal hostinec. Nejprve existovala pouze jedna třída, ale s narůstajícím počtem žáků musela být zřízena třída druhá, která byla umístěna do budovy radnice a později přesunuta do místního špitálu. Počet žáků však stále nepřestával růst a musela být zřízena i třetí třída, která až do roku 1874 sídlila také v budově radnice. Tyto prostory ovšem stále nevyhovovaly velkému počtu žáků, a proto ještě v tomto roce byla započata stavba nové školní budovy⁷⁶ (čp. 256)⁷⁷, která byla rozdělena na čtyři třídy. Vyučoval zde jeden řídící učitel, dva učitelé a jeden pomocný učitel.

Anton Klinger v této úvodní části první kroniky školy⁷⁸ chronologicky zmiňuje učitele, kteří ve Starém Sedlišti působili nejspíše od založení první třídy až do roku 1880, přesné datace doby pobytu jednotlivých učitelů však většinou chybí. Zda byl úplně prvním učitelem ve Starém Sedlišti právě zde zmíněný Erasmus Füracker, se tak můžeme pouze domnívat. Právě on je prvním zaznamenaným učitelem. Pomocným učitelem mu byl Johann König, který se po Fürackerově smrti stal manželem Fürackerovy dcery Anny, a také řídícím učitelem.

⁷¹ VETRÁKOVÁ, Helena a VETRÁK, Miroslav. *Dějiny Starého Sedliště*. 89 s. Staré Sedliště: 2009. S. 31.

⁷² SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Kronika byla psána od roku 1880 do roku 1899.

⁷³ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nezpracováno.

⁷⁴ Viz příloha č. 1.

⁷⁵ Viz příloha č. 2.

⁷⁶ Viz příloha č. 3.

⁷⁷ VETRÁKOVÁ, Helena a VETRÁK, Miroslav. *Dějiny Starého Sedliště*. 89 s. Staré Sedliště: 2009. S. 31.

⁷⁸ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nezpracováno.

Po Johannu Königovi nastoupil na školu Wenzl Wihl z Kladrub a v roce 1828 Ignaz Kannheiser. Po smrti Ignaze Kannheisera vykonával funkci pomocného učitele Anton Klinger, který se v roce 1838 stal učitelem a po 48 letech a 8 měsících služby, 10. října 1871, byl jmenován na pozici řídícího učitele. Během jeho působení na škole se zde vystřídal mnoho dalších pomocných učitelů, kteří vydrželi na této pozici pouze pár let. Těmito pomocnými učiteli byli: Martin Huska z Brucku, Josef Totzauer, Johann Pruy, Johann Müller z Bohuslavi, Georg Schwab, Anton Müller, Josef Beierl a Josef Hüttl.

Když se v roce 1871⁷⁹ stal Anton Klinger řídícím učitelem, nastoupil na post pomocného učitele Michl Thomeier a po něm v roce 1876 Johann Mulzer z Eslarnu. Michl Thomeier se později opět na místo pomocného učitele vrátil. V roce 1874 přišel do Starého Sedliště pomocný učitel Michl Blobner, který vyučoval ve druhé třídě, ale zůstal zde pouze jeden rok. Ve školním roce 1875/1876 jeho úlohu převzal Johann Klinger z Přimdy, který druhou třídu vedl tři roky. 1. ledna 1875⁸⁰ byla také ve Starém Sedlišti otevřena i čtvrtá třída, kterou vedl Karl Stelzner.

V roce 1880 pak bylo složení učitelského sboru následující: Anton Klinger byl řídícím učitelem a vyučoval ve čtvrté třídě, Karl Stelzner působil ve třetí třídě, Josef Linder vedl třídu druhou a Michl Thomeier učil jako pomocný učitel ve třídě první. Tímto výčtem končí Anton Klinger první zápis ve školní kronice.⁸¹

3.2 Škola na konci 19. století

Pravidelné zapisování průběhu školního roku začíná až ve školním roce 1882/1883. Tyto zápisy byly nejprve zhotovovány krajským školním inspektorem Josefem Mareklem a po něm tuto činnost převzal jeho nástupce Josef Willomitzer.

Ve školním roce 1882/1883 nastoupil na pozici pomocného učitele Georg Grimm. Stalo se tak poté, co řídící učitel Anton Klinger odešel do penze a pomocný učitel Michl Thomeier byl propuštěn. Řídícího učitele zastupoval nejprve Karl Stelzner, protože místo řídícího učitele zůstalo až do 4. listopadu 1882 volné. Právě v tento den byl na toto místo jmenován zemskou školní radou učitel z Tachova Josef Beierl. Svou službu začal vykonávat od 6. prosince 1882⁸². Karl Stelzner poté ze školy odešel a na jeho pozici nastoupil od 1. září 1883 Georg Gebert ze Starého Sedliště. I on byl na své místo dosazen zemskou školní radou.

⁷⁹ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nezpracováno.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

V dubnu roku 1884 vypukla epidemie spály, která se do Starého Sedliště přenesla z nedalekého Nového Sedliště. Tato nemoc vzala mnoho životů mezi dětmi předškolního věku, ale protože mezi školáky zemřelo „pouze“ 5 dětí, nemusela být uzavřena celá škola. Učitelství byl v roce 1883/1884 stejný jako v roce 1882/1883.⁸³

V roce 1884 začal řídící učitel usilovat o rozšíření školy ještě o jednu třídu, protože všechny čtyři třídy byly přeplněné. Chtěl tedy nechat zřídit ještě třídu pátou. Tento návrh byl přijat i obecním výborem a v místnosti, která sloužila jako byt pro učitele, a také v místnosti, kterou využíval řídící učitel jako učitelkou místnost, byla 24. dubna 1885⁸⁴ otevřena pátá třída, vyučovat se zde ale začalo až v následujícím školním roce.

Učitelství se ani ve školním roce 1884/1885 nezměnil. Také v tomto roce se učitelé potýkali s nedostatečnou školní docházkou žáků. V kronice⁸⁵ je přímo uvedeno, že to bylo překážkou v rozkvětu školy. Po skončení školního roku 1884/1885 se 2. srpna konala školní slavnost na místě zvaném „Kellerberg“⁸⁶. Během této slavnosti žáci zpívali písně, přednášeli básně, a také předvedli nějaká sportovní cvičení.

Ve školním roce 1885/1886 byla přijata Božena Ambrožová, která se stala první učitelkou ve Starém Sedlišti. Další změnou v učitelství bylo přeložení Josefa Lindnera do školy ve Stráži. Největší událostí tohoto roku se stalo rozšíření školy, když se 2. ledna 1886⁸⁷ začala používat i pátá třída. Tato událost znamenala velký pokrok pro školu ve Starém Sedlišti, a byl tím odstraněn problém s přeplněním tříd. V březnu 1886 proběhla také volba nových členů místní školní rady⁸⁸.

Na počátku školního roku 1886/1887 nastoupil na školu učitel Franz Tiller, ale jinak zůstalo složení učitelství nezměněné. V únoru 1887 pak byl přeložen na blíže neurčenou dobu do Kundratic, kde potřebovali výpomoc.

Roku 1887 byl odvolán ze Starého Sedliště pomocný učitel Georg Grimm a jeho místo zaujal rodák ze Starého Sedliště, Josef Thomaier. Do školy nastoupila také jako „*industriální učitelka Isabella Schmidtová*“.⁸⁹ V únoru byl Franz Tiller opět vyslán na výpomoc do jiné školy a 31. července byl školní rok uzavřen.

⁸³ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nezpracováno.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ V kronice (SOKa Tachov, *NOŠ Staré Sedliště*, inv. č. 1. Nezpracováno.) není uvedeno, kde přesně se toto místo nachází.

⁸⁷ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nezpracováno.

⁸⁸ Viz příloha č. 2.

⁸⁹ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nezpracováno.

Také během školního roku 1888/1889 nastaly v učitelském sboru změny. Na místo učitelky Boženy Ambrožové, která byla přeložena jinam, přišla Emilie Wenighoferová z Innsbrucku.

V kronice se můžeme dočíst, že v tomto roce také rapidně klesl celkový počet žáků ve škole⁹⁰, což bylo způsobeno epidemií spály v roce 1884. Tehdy byla největší úmrtnost právě u dětí ve věku dvou a tří let. Na počátku prosince 1888 ve dnech čtyřicátého výročí vlády císaře Františka Josefa I. probíhaly oslavy a bohoslužby, kterých se účastnili i žáci školy. Stejně jako v letech předchozích i v tomto školním roce škola potýkala s nedostatečnou docházkou žáků. V kronice⁹¹ je přímo zapsáno, že to bylo překážkou pro prospěšné působení školy.

V únoru 1890 byl ze Starého Sedliště přeložen učitel Josef Thomaier do školy v Bernarticích⁹². Kvůli nedostatku učitelů musely být poté první dvě třídy spojeny a měly tak stejný obsah vyučování. Během tohoto školního roku byla školní docházka žáků výrazně lepší než v předchozích letech.

Na místo přeloženého učitele Josefa Thomaiera nastoupil na pozici pomocného učitele do Starého Sedliště 1. září 1890⁹³ učitel Anton Baier a na výpomoc také přišla učitelka z tachovské dívčí školy. Během roku také na krátkou dobu působil na zdejší škole jako provizorní pomocný učitel Gabriell Einaigl. Častým střídáním učitelů byla ovlivněna především výuka ve druhé třídě, naproti tomu se školní docházka žáků opět zlepšila.

V roce 1891 došlo také k výměně učitelů. Na místo pomocného učitele Antona Baiera nastoupil jako provizorní pomocný učitel Alfred Wehmeyer z Tachova a místo provizorního pomocného učitele Einagla zaujala Elise Schmittová z Boru. V únoru 1892⁹⁴ propukla mezi žáky školy epidemie příušnic, které napadají slinné žlázy. Tato nemoc postihla téměř každé dítě a trvala u nich 8 až 11 dní. Stav epidemie trval přibližně 3 týdny. Současně s touto nemocí se ve Starém Sedlišti vyskytl také Černý kašel, který postihoval především děti předškolního věku a mladší žáky. Veškerá obrana proti tomu byla marná. Kašel měl údajně vymizet jak při stálém pobytu doma, tak i při pobytu na čerstvém vzduchu o nadcházejících prázdninách. Ovšem tato varianta nebyla nejlepší, protože po jarních prázdninách se nemoc vrátila ještě v horší podobě.

⁹⁰ Viz příloha č. 1.

⁹¹ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nezpracováno.

⁹² V pramenu použito: Pernartitz – obec leží nedaleko Stráže na Tachovsku.

⁹³ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nezpracováno.

⁹⁴ Tamtéž.

Onemocnění trvalo velmi dlouho, od 13 do 17 týdnů a někdy i mnohem déle. K uzavření školy ovšem ani přes výskyt těchto epidemických onemocnění nedošlo. V kronice je také uvedeno, že pokrok v nižších třídách byl silně narušen, z části kvůli velkému počtu zameškaných hodin a z části kvůli neustálému a rušivému kašli během vyučování.⁹⁵ Teprve ve druhé polovině června epidemie konečně pominula. Během tohoto roku také došlo k rozšíření školní zahrady.

Na počátku školního roku 1892/1893 přišli natrvalo na místa pomocných učitelů Alfred Wehmeyer a Johana Wenighoferová. V únoru 1893⁹⁶ byla přeložena Elise Schmittová do školy v Boru a na její pozici nastoupil Anton Wititschak. Náboženství v tomto školním roce vyučoval farář Franz Kříž.

Školní nábytek a zařízení se kvůli mnohaletému používání opotřeboval, proto byla během letních prázdnin v roce 1893 pátá třída vybavena novými lavicemi a v celé škole byly instalovány nové toalety. V prosinci 1893 onemocněl řídící učitel Josef Beierl a téměř tři měsíce nemohl vyučovat. Během jeho nemoci ho zastupoval služebně nejstarší člen učitelského sboru Georg Gebert.

Ve školním roce 1894/1895 došlo v učitelském sboru ke změnám. Pomocné učitele Johannu Wenighoferovou a Antona Wititschaka nahradily čerstvé absolventky čekatelky Bertha Pistlová a Emma Lippertová, která ale ve škole nepůsobila dlouho. Již 8. října 1894⁹⁷ byla přeložena a na její místo nastoupila Jaroslava Ambrožová. V květnu 1895 vystřídal páter Josef Möller na postu kněze a učitele náboženství Franze Kříže.

Učitelů na starosedlišťské škole bylo stále málo, a proto na školu přišel 3. března 1896 Franz Kunz z Přimdy, ale jinak nedošlo v učitelském sboru k žádným změnám.

Na počátku července 1896 propukla mezi žáky školy epidemie spalniček. Onemocnění postihlo především děti předškolního věku a žáky nižších tříd obecné školy. Protože se nemoc velmi rychle šířila, byla od 9. do 20. července škola uzavřena.⁹⁸ Nemoci bohužel podlehl mnoho dětí předškolního věku, a také jeden jedenáctiletý chlapec.

Ve školním roce 1896/1897 povolil zemský školský úřad otevření paralelní třídy ke čtvrté třídě. Školní rok byl tedy zahájen se šesti třídami, a proto v říjnu 1896 přišel na školu Josef Thomayer. Velkému počtu dětí nevyhovovala také kapacita hřiště, a proto bylo v květnu 1897 rozšířeno. Také v tomto roce došlo k výměně členů učitelského sboru,

⁹⁵ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nepracováno.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

když na konci školního roku 1896/1897 odešel ze školy Franz Kunz a Berta Pistlová a nahradily je Marie Richterová a Julie Rysová.⁹⁹

Učitelé nebyli jediní, kteří byli často překládáni na jinou školu a do jiné obce, ale také kněží se střídali. Na místo přeloženého pátera Josefa Möllera přišel do Starého Sedliště v roce 1897 Johann Goldschalt.

Ve školním roce 1897/1898 ukončil po dvanácti letech své působení na starosedlišťské škole učitel Franz Tiller a na jeho místo nastoupil tachovský kantor Josef Lippmann. V tomto roce také škola poskytla obci asi 100 ovocných stromů ze školní zahrady a tyto stromy pak byly vysazeny podél cest z obce.¹⁰⁰

Počátek školního roku 1898/1899 byl zahalen smutkem, jelikož dva dny před samotným zahájením školy, 10. září 1898, byla v Ženevě zavražděna císařovna Alžběta. Také ve Starém Sedlišti za ni byla odsloužena smuteční bohoslužba, které se zúčastnili i žáci školy.

Po těchto mimořádných událostech již měl školní rok normální průběh až do prosince 1898, kdy proběhly oslavy 50. výročí vlády císaře Františka Josefa I. Na tuto událost vzpomněli i žáci a učitelé ve Starém Sedlišti, když se nejprve účastnili slavnostní bohoslužby, a poté se vrátili do školy, kde si společně vyprávěli o významu těchto dní. Na závěr povídání děti zazpívali císařskou píseň a od zástupce místní školní rady dostal každý žák obrázek císaře.

Císařské výročí ovšem nebylo jediné, které se v těchto dnech oslavovalo. Zdejší řídící učitel Josef Beierl dosáhl 40 let služby ve školství a byla mu za „*věrné a uspokojivé využití*“¹⁰¹ ve škole udělena císařem čestná medaile a své uznání mu vyjádřila i krajská školní rada. Řídící učitel Beierl poté odešel do penze a na jeho místo nastoupil učitel Georg Gebert.

Celkový stav školní budovy byl na konci školního roku 1898/1899 uspokojivý, ale přesto se zde vyskytly některé potíže, které potřebovaly opravit. Tyto drobné opravy byly provedeny během hlavních prázdnin. Při uvítání nového školního roku tak byla škola pečlivě připravena a pěkně vyzdobena.

⁹⁹ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nezpracováno.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž.

3.3 Uspořádání školního roku

Každý školní rok začínal kolem 15. září a končil na konci července příštího roku. Na konci 19. století se každý rok odehrávaly pravidelně 4 bohoslužby, kterých se účastnili i žáci školy. První takovou událostí bylo zahájení školního roku. Při této příležitosti byla sloužena slavnostní bohoslužba. Druhou pravidelnou bohoslužbou byla mše v den svátku svatého Františka, 4. října, kdy svůj svátek slavil také císař František Josef I. Žáci školy při této mši zazpívaly chvalozpěvy.¹⁰²

V pořadí třetí pravidelná bohoslužba pak probíhala 19. listopadu, kdy svůj svátek slavila císařovna Alžběta. Při této příležitosti školáci zazpívali na mši císařskou píseň. Poslední pravidelnou bohoslužbou ve školním roce byla slavnostní mše sloužená na konci července u příležitosti ukončení školního roku.¹⁰³

3.4 Školní rada¹⁰⁴ a inspektoři

Vznik místních, okresních a zemských školních rad je spojen s vydáním „tzv. Taafovy školské novely“, o které jsem se již v předchozím textu zmínila. Všechny tyto instituce byly podřízeny ministerstvu kultu a vyučování. Zemské, okresní a místní školní rady dohlížely na správu celého obecného i středního školství.¹⁰⁵

Předsedu zemské školní rady jmenoval císař a jeho úkolem bylo dohlížet na chod školství. Ostatní členové byli buď voleni, nebo jmenováni vládou a zemským výborem. Při zemských školních radách působili zemští školní inspektoři, kteří byli na ministrův návrh jmenováni císařem. Pod správu zemské školní rady spadaly okresní a místní školní rady. Okresní školní rada měla v čele hejtmana, který dohlížel na okresní školní inspektory.¹⁰⁶

Nejnižším školským orgánem byla místní školní rada, která sídlila v obci, kde se nacházela škola, a byla vytvořena ze zástupců učitelů, církve a školy. Předsedou byl vždy starosta obce.¹⁰⁷

¹⁰² SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nepracováno.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Viz příloha č. 2.

¹⁰⁵ ČUTKOVÁ, Jana. *Vývoj školské správy na našem území*. Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra dějin státu a práva. S. 12.

¹⁰⁶ Tamtéž. S. 12.

¹⁰⁷ ČUTKOVÁ, Jana. *Vývoj školské správy na našem území*. Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra dějin státu a práva. S. 13.

Také ve Starém Sedlišti sídlila na konci 19. století místní školní rada¹⁰⁸, která dohlížela na chod školy. Pravidelně jednou ročně přijížděl na inspekci do starosedlišťské školy okresní školní inspektor a právě on také zapisoval záznamy do školní kroniky.¹⁰⁹

V posledních 20 letech 19. století byli ve funkci okresního školského inspektora dva muži. Nejprve to byl v letech 1880 až 1886 okresní školní inspektor Josef Marelke a po něm do této funkce nastoupil Josef Willomitzer.¹¹⁰

¹⁰⁸ Viz příloha č. 2.

¹⁰⁹ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nepracováno.

¹¹⁰ Tamtéž.

4 Starosedlišťská škola na počátku 20. století

Nové století nepřineslo do školy ve Starém Sedlišti žádné významné změny. Měnilo se pouze složení učitelského sboru, což bylo ve Starém Sedlišti velmi častým jevem. Domnívám se, že to mohlo být způsobeno tím, že starosedlišťská škola byla poměrně malá a učitelé zde dobrovolně nechtěli vyučovat.

Harmonogram školního roku zůstal také beze změny. Školní rok podle tohoto řádu začínal přibližně v polovině září a ukončen byl na konci července následujícího roku. Poté následovaly jeden a půl měsíce trvající letní prázdniny.

Nezměněné zůstaly také zápisy v kronice, které obsahují především změny v učitelském sboru, dále počty žáků¹¹¹, složení místní školní rady¹¹² či záznamy o školních inspekcích. Zaznamenány jsou také mimořádné události, které se udály během školního roku, jako bylo například darování 114 vycpaných zvířat škole doktorem Karlem Heidlerem¹¹³.

Jak jsem již výše uvedla, členové učitelského sboru se velice často měnili a na škole nevydrželi ani celý rok. Navíc ještě u nově přichozích učitelů byl k jejich jménům připsán i stručný životopis. Nepřijde mi vhodné vypisovat každou změnu a každé nové jméno zde uvádět. Byl by to pouze strohý seznam, který by mohl čtenáře nudit. Pouze pro ilustraci vzhledu zápisu ze školní kroniky zařazuji do textu následující rozpis učitelů mezi třídy.

Ve školním roce 1901/1902 bylo složení učitelského sboru následující. Anna Hufová vyučovala v 1. třídě, ve 2. třídě působil řídicí učitel Georg Gebert a ve 3. třídě učil v tomto roce Johann Goss. Rozdělenou 4. třídu vedli dva učitelé, dívky měla na starosti Marie Richterová a chlapce Josef Lippmann, a 5. třídu vyučoval Rudolf Kindermann.¹¹⁴

Z tohoto zápisu je patrné, že pokud bylo v jedné třídě příliš mnoho žáků, byla rozdělena na dívčí a chlapeckou třídu. Toto tvrzení jsem si potvrdila v závěru zápisu, kde je umístěna tabulka s počtem žáků v jednotlivých třídách, a také s přesným počtem chlapců a dívek ve třídě.¹¹⁵

¹¹¹ Viz příloha č. 1.

¹¹² Viz příloha č. 2.

¹¹³ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 2. Nepracováno.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

Škola stále spadala pod správu místní školní rady¹¹⁶, jejíž členové jsou v jednotlivých zprávách ze školních let také vypisováni. Na jejich činnost dohlížel každoročně okresní školní inspektor, který na škole prováděl pravidelné inspekce. V kronikách jsem se setkala v tomto období pouze se dvěma jmény školních inspektorů, tím prvním byl Otto Ullmann a od roku 1911 v této funkci působil Felix Toft.¹¹⁷

Školní kronika nepřináší zprávy pouze o žactvu a učitelstvu, ale také o různých nemocech, které se mezi dětmi vyskytovaly, a vznikaly tak epidemie, kvůli kterým musela být škola uzavřena na několik týdnů. Tak tomu bylo například v roce 1904, kdy propukla epidemie spalniček nebo v roce 1907, kdy spála zabila 3 děti. Jedno dítě bylo žákem školy a další dvě byly předškolního věku.¹¹⁸

4.1 První světová válka a škola ve Starém Sedlišti

Počátek 1. světové války přinesl do celého světa, a také do školy ve Starém Sedlišti především velký chaos. Mobilizace se dotkla i učitelů a ze Starého Sedliště, kteří také museli odházet na frontu. Způsobilo to nedostatek vyučujících, a proto musely být sloučeny dívčí a chlapecké třídy, jejichž výuka byla dosud vedena odděleně.

Válka se starosedlišťských učitelů dotýkala, přestože nebyli nuceni narukovat. Každý kantor musel ze svého měsíčního platu pravidelně odevzdat 1% na válečné dávky. V kronice je spočítáno, že ode všech učitelů se vybrala částka 10 korun a 60 haléřů.¹¹⁹

Fenomén střídání učitelů ve Starém Sedlišti nebyl prolomen ani za Velké války. Opět zde probíhal příliv a následný odliv učitelů. Také se vraceli učitelé, kteří odešli do války a byli tam například zraněni. Podle počtu kantorů byly také otevírány nebo slučovány třídy. Popřípadě se ve třídě, na kterou nezbyl učitel, vyučující střídali, a také doba vyučování jim byla zkrácena.

Škole se ani v této době nevyhýbaly epidemie, v roce 1915 to byly například spalničky a v říjnu roku 1918 proběhla v celém okrese epidemie chřipky, při které musely být všechny školy uzavřeny.¹²⁰

¹¹⁶ Viz příloha č. 2.

¹¹⁷ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 2. Nepracováno.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž.

5 Od první republiky po německou okupaci

Vznik Československé republiky nepřinesl do školství ve Starém Sedlišti žádné změny. Ze zápisů ve třetím díle Kroniky obecné školy se pouze dozvídáme, že zde pokračovalo časté střídání učitelů, se kterým se setkáváme během celé historie starosedlišťského školství.

V těchto letech také kolísala počet žactva a podle toho se odvíjel počet jednotlivých otevřených tříd. Například ve školním roce 1920/1921 jich bylo otevřeno sedm, protože čtvrtá a pátá třída, byla rozdělena na chlapeckou a dívčí třídu. Avšak již ve školním roce 1923/1924 došlo ke sloučení těchto oddělených ročníků z důvodu nízkého počtu žáků.¹²¹ V dalších letech právě nedostatek dětí ve škole způsobil, že byla například uzavřena 5. třída.

Jediná změna, která se udála během neustálého migrování učitelů ze školy na školu, bylo snad pouze to, že v nyní sledovaném období, převažují na učitelských pozicích ženy. Mužů již do Starého Sedliště nepřicházelo tolik jako dříve a učitelky začaly mít na škole převahu.¹²² Domnívám se, že právě v tomto období se začalo učitelské povolání u žen stávat tradičním a mnohem více vyhledávaným, stejně jako je tomu dnes. Za druhé světové války je ovšem tento trend opět potlačen a na škole vyučují téměř sami muži.

Také zápis do kroniky zůstal nezměněný, stále byly do textu zařazovány životopisy nově příchozích učitelů, dále se zde vyskytovaly různé tabulky týkající se počtu žáků a jejich rozvrstvení. Uváděly se například i počty dívek a chlapců ve třídách, a také třídnictví učitelů bylo přehledně zaznamenáno.¹²³ Jinak se z kronik o dění mimo školu dozvídáme jen velmi málo.

Z kronik se také dozvídáme o stále probíhajících každoročních školních inspekcích, které prováděl okresní školní inspektor Felix Toft. Nahrazen byl teprve v roce 1926 Franzem Prägerem.¹²⁴

Na počátku druhé světové války se znovu opakoval problém s nedostatkem učitelů, když byli někteří povoláni do německé armády. V průběhu válečných let se tito učitelé

¹²¹ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 3. Nepracováno.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž.

vraceli jako vysloužilí vojáci zpět do školy ve Starém Sedlišti.¹²⁵ Jinak přímo o válce najdeme v kronice pouze málo informací. Je zde také snaha vést zápisy stejně jako v době předválečné.

¹²⁵ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 3. Nezpracováno.

6 Léta poválečná

Druhá světová válka byla pro celý svět velmi tragickým obdobím, své stopy zanechala i ve Starém Sedlišti. Budova školy během války velmi chátrala a při přebírání 24. července 1945¹²⁶ byla v téměř havarijním stavu. Bylo to způsobeno především tím, že za války zde byli ubytováni „slezští a polští uprchlíci“.¹²⁷ Místní kronikář a učitel Václav Fiala v záznamu z 12. 9. 1945 popisuje, jak budova po převzetí vypadala. „Dobrá polovina okenních tabulí je rozbita (je třeba mluvit v čase přítomném, neboť dosud je) a vnitřní zařízení notně pošramoceno hrubým zacházením (vypáčené zámky, z lavic sbity postele, atd.). Připočteme-li, že za dobu šesti let a možno počítati i s dřívější dobou, nebylo nic opravováno, vyžadovala budova, i vnitřní zařízení, nutných oprav.“¹²⁸ Ještě než ale samotné opravy začaly, musela správa školy převzít do svých rukou i dalších 13 školních budov, které se nacházely v okolních obcích¹²⁹.

6.1 Obnova budovy školy ve Starém Sedlišti

Oprava školy ve Starém Sedlišti byla zahájena až 27. srpna 1945¹³⁰ a pomáhali při ní němečtí občané Starého Sedliště. Největším problémem bylo, že neměli sklo, aby mohli opravit okenní tabule. Jinak práce probíhaly rychle a úspěšně. Opravovala se především elektřina a osvětlení ve třídách, a také byla celá budova nově vymalovaná.

Celou budovu však nebylo možné do začátku školního roku opravit, jednak to bylo tím, že nebyl dostatek skla, a jednak také byla naplánovaná oprava podlah v prvním patře. Pro vyučování tedy správci školy vyhradili jednu místnost v přízemí, ve které bylo nejméně rozbitých oken, a vybavili ji školním nábytkem, který ve škole zbyl a byl použitelný k výuce. Opraveny byly také tabule a kamna ve třídě a škola byla ještě v polovině září vydesinfikována.¹³¹ Poté již nic nebránilo tomu, aby se do školy vrátili učitelé a žáci.

¹²⁶ SOKA Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika obecné a národní školy. Nezpracováno.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Školy převzaté správou školy ve Starém Sedlišti: Úšava, Částkov, Nové Sedliště, Mchov, Tisová, Pořejov, Maršovy Chody, Žebráky, Žebrácký Žďár, Hošťka, Bohuslav a Labuť.

¹³⁰ SOKA Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika obecné a národní školy. Nezpracováno.

¹³¹ Tamtéž.

6.2 Počátek české školy ve Starém Sedlišti

První poválečný školní rok začal kvůli nezbytným opravám až 17. září 1945¹³² a při této příležitosti byl pronesen krátký projev, který učitel čekatel Václav Fiala, jenž byl pověřen také správou školy, zaznamenal do kroniky. „Dne 17. září 1945 zaznívá český jazyk tam, kde vlastně měl znít odedávna. Pevně věřím, že nové postavení školy v našem státě bude jednou z největších zbraní našeho národa. Bude vychovávat občany, kteří půjdou ve stopách našich velikánů tatíčka Osvoboditele T. G. Masaryka a jeho velikého žáka nynějšího presidenta D. E. Beneše.“¹³³

Do nově otevřené školy nastoupilo 29 žáků, ale postupem času přibývali další žáci, především české národnosti a škola se začala zaplňovat. Na konci listopadu 1945 již bylo ve škole tolik dětí, že nebylo možné je všechny vyučovat, a proto bylo 29 žáků německé národnosti ze školy vyloučeno.¹³⁴

Škola byla dočasně otevřena jako „jednotřídní s osmi postupnými ročníky“¹³⁵, ale protože na jaře 1946 se počet žáků vyšplhal až na 72, tak musela vzniknout i druhá třída. První třídu, kde byl 1. až 3. ročník, vyučoval Václav Fiala a druhou třídu, do které chodili žáci 4. až 8. ročníku, vedla učitelka Zdeňka Šnebergerová.¹³⁶

Do Starého Sedliště se stěhovalo stále více rodin s dětmi patřícími do měšťanské školy, byla proto zřízena i ve Starém Sedlišti a umístěna do stávající budovy školy. Do obecné školy pak děti chodily do Úšavy. Rodiče ovšem požadovali znovuzřízení obecné školy ve Starém Sedlišti. Jejich žádosti byly vyslyšeny a obecná škola byla umístěna do budovy radnice a 10. března 1947¹³⁷ bylo zahájeno vyučování, ačkoli opravné práce ještě neskončily.

1. třídu vyučovala Božena Pechmanová Matoušková a 2. třídu čekatelka Helena Husáková. Učitelka Božena Pechmanová Matoušková byla také pověřena správou školy. 15. března proběhla zdravotní prohlídka žáků a jejich zdravotní stav byl shledán uspokojivým.

V červnu 1947 probíhal tzv. **Týden dětské radosti**, ve kterém se žáci zúčastnili promítání ruského filmu „Bylo jedno děvčátko“, další den jeli autem na Přimdu

¹³² SOKa Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika obecné a národní školy Staré Sedliště. Nezpracováno.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

a 23. června byli na tělovýchovných hrách v Boru. V tomto týdnu také probíhaly vycházky do okolí, při kterých žáci sbírali léčivé byliny nebo na polích mandelinku bramborovou.

Školní rok 1947/1948 byl i pro žáky ve Starém Sedlišti rokem zlomovým, jak z hlediska historického, tak politického, ale i sociálního. Během podzimu a zimy se zde opět vyměnila část učitelského sboru, když Božena Pechmanová Matoušková odešla a na její místo nastoupil učitel Jan Vostradovský. Místo K. Žitníkové Dufkové přišel Oldřich Bureš. V první polovině roku 1948 se událo mnoho důležitých věcí, nejen pro školu, ale i pro stát. Když se v únoru 1948 chopili moci komunisté, řídící učitel Vostradovský do kroniky zapsal: „*Tento měsíc zapsal se do dějin národa. Národ spějící k socialismu zničil v sobě zárodky reakce a dává se cestou lidové demokracie na cestu socialismu.*“¹³⁸

Pro školství bylo asi nejdůležitější změnou, přijetí zákona o jednotné škole v dubnu 1948.¹³⁹ Od této chvíle mohou na škole studovat nejen ti žáci, kteří na to mají peníze, ale také ti, kteří mají pouze nadání, ale pochází z chudých rodin.

Květen toho roku nebyl pouze měsícem oslav osvobození státu od německé moci, ale děti v tomto měsíci uspořádali „*Týden dětské radosti*“¹⁴⁰, během kterého žáci navštívili Přimdu, Čerchov a Chodsko.

Obecnou školu převzal 30. června učitel z měšťanské školy Václav Fiala a stal se jejím prozatímním řídícím učitelem. Do kroniky provedl závěrečný zápis 31. srpna, ve kterém shrnuje prázdninové dění ve škole takto: „*Události do 31. srpna 1948 zaznamenávají vlastně jen dobu odpočinku školy a jejího vybavování do školního roku 1948/1949.*“¹⁴¹ Dále pokračoval výčtem všech oprav, které škola potřebovala, například bílení interiéru nebo pokrývačské a instalatérské práce. Během samotných oprav se neseťkali s žádnými většími potížemi, pouze si stěžoval na nedostatek skla, který byl nakonec také vyřešen.

Jedinou opravou, kterou se nepodařilo uskutečnit tak zůstalo natření tabulí. Václav Fiala celý problém v kronice popisuje: „*Nátěr tabule nebylo možné pořídít, protože odpovědi firem byly vždy záporné. Bud' neměly speciální nátěr, nebo nemohly vyhovět v žádané lhůtě.*“¹⁴²

¹³⁸ SOKa Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika obecné a národní školy Staré Sedliště. Nezpracováno.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Tamtéž.

Po ukončení oprav budovy se začala škola vybavovat nově získaným nábytkem, například novými katedrami a skříněmi. Zařízeny byly také šatny, které opatřili zámkem, a na chodbách přibyly lavičky. Doplněn byl také inventář školních pomůcek a knihovny. K 31. srpnu 1949¹⁴³ byla tedy škola připravena na nový školní rok.

¹⁴³ SOKa Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika obecné a národní školy Staré Sedliště. Nezpracováno.

7 Československé školství v období socialismu

Historickým mezníkem v českých dějinách pedagogiky se nepochybně stalo osvobození Československa v květnu 1945, a také převzetí moci komunisty v únoru 1948. Prvním poválečným ministrem školství a osvěty, se stal **Zdeněk Nejedlý**.¹⁴⁴ Byl také kladen důraz na vzdělávání učitelů, a proto začaly vznikat pedagogické fakulty, aby učitelé dosáhli jednotného vysokoškolského vzdělání.¹⁴⁵ V této době se také začíná rozvíjet socialistická teorie výchovy, vycházející z pedagogiky Sovětského svazu.¹⁴⁶ Vlivem politických změn v Československu jsou zde snahy o vytvoření jednotného pedagogického a školského systému.¹⁴⁷

Velkou změnu do školství přináší nový školský zákon č. 95/1948 Sb.¹⁴⁸ Právě on s sebou přináší jednotnou školskou soustavu podléhající státu a povinnou školní docházku stanovuje na devět let. Ustanovuje **jednotný třístupňový školský systém**, díky kterému žák nejprve absolvuje školu národní (5 ročníků), pak následuje studium na škole střední (4 ročníky) a následně na škole povinné (základní odborné školy) nebo výběrové (odborné školy a vyšší střední školy). Národní a střední školy zajišťovaly žákům ucelené základní vzdělání a po jejich absolvování měl žák povinnost zapsat se do školy třetího stupně.¹⁴⁹

Jednotný školský systém byl během socialistické éry ještě mnohokrát upravován. Nejprve to bylo v roce 1953¹⁵⁰, kdy vešel v platnost nový zákon O školské soustavě a vzdělávání učitelů, dále v roce 1960¹⁵¹, když vláda schvaluje Zákon o soustavě výchovy a vzdělávání, a v neposlední řadě v roce 1984¹⁵², kdy byl přijat zákon o soustavě základních a středních škol.

7.1 Vývoj socialistického školství ve Starém Sedlišti do roku 1953

Stejně jako v celém Československu vznikla i ve Starém Sedlišti v roce 1948 národní škola, která se skládala pouze ze dvou tříd. I. třídu vedl Václav Fiala a II. třídu vyučovala

¹⁴⁴ Ministři školství od roku 1848 [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017. [cit. dne 16. 4. 2017]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/ministri-skolstvi-od-roku-1848>>.

¹⁴⁵ SOMR, Miroslav aj. *Dějiny školství a pedagogiky: Celost. vysokošk. učebnice*. 359 s. Praha: 1987. S. 278.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 290.

¹⁴⁷ JÚVA, Vladimír a JÚVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. 76 s. Brno: 1997. S. 63.

¹⁴⁸ Zákon č. 95/1948 Sb.: Zákon o základní úpravě jednotného školství (školský zákon) [online]. Zákony pro lidi.cz, 2010-2017. [cit. dne 16. 4. 2017]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-95>>.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ SOMR, Miroslav aj. *Dějiny školství a pedagogiky: Celost. vysokošk. učebnice*. 359 s. Praha: 1987. S. 306.

¹⁵¹ Tamtéž. S. 310.

¹⁵² Tamtéž. S. 314.

„učitelka čekatelka“¹⁵³ Miloslava Kocková. V rámci mimoškolních aktivit, založil Václav Fiala ve škole dramatický kroužek, který se zaměřoval na loutkové divadlo. Z počátku nebyl o kroužek zájem, ale později byl u žáků oblíbený. Na konci školního roku dokonce skupina zahrála dvě divadelní představení, „*Popelka*“ a „*Mámino štěstí*“¹⁵⁴.

Učitelství se každý rok měnil. Ve školním roce 1949/1950 přišla do II. třídy vyučovat učitelka Marie Maderová a ve školním roce 1950/1951 opustil školu Václav Fiala a místo něj nastoupil učitel Jan Pyšek, který po učiteli Fialovi převzal nejen I. třídu, ale také umělecko-dramatický kroužek. Ředitelkou se stala Marie Maderová a společně s učitelem Pyškem vyučovali na škole ve Starém Sedlišti i v příštím školním roce.

Další obměna učitelů ve Starém Sedlišti se tedy uskutečnila až v roce 1952, když se ředitelem stal Miroslav Plesar. Druhou třídu v té době stále vyučovala stejná učitelka, Marie Plesarová-Maderová. Od 1. 11. 1952 její třídu převzala učitelka Helena Löffelmannová, která ale již za půl roku školu ze zdravotních důvodů opustila.¹⁵⁵

Všichni kronikáři vedli školní kroniku v letech 1948 – 1953 velmi svědomitě. Zápisy jsou z těchto let velice podrobné a vytvářené podle jednotných pravidel. Na začátku zápisu jsou vypsáni učitelé, kteří na škole vyučovali, dále je zařazeno několik tabulek týkajících se počtu žáků, věku žáků a také jejich bydliště. Přesuny učitelů byly velmi časté, ale protože na škole byly pouze dva učitelé každý rok, přišlo mi vhodné je všechny výše vypsát. Počty žáků jsem také využila a zařadila je do tabulky v příloze.¹⁵⁶

Další část zápisu v kronice je věnována založení zájmových kroužků, mezi které se ve Starém Sedlišti řadí i již výše zmiňovaný umělecko-dramatický kroužek. Skupina kolem Václava Fialy však nebyla jedinou zájmovou činností, která ve Starém Sedlišti vznikla. Založeny byly také „*doučovací skupiny z jazyka českého a počtů*“¹⁵⁷, které měly pomoci žákům zlepšit prospěch.

Ve stejné kapitole byly také uvedeny mimořádné události, které se staly během roku. Ve školním roce 1950/1951 to bylo například založení Sdružení rodičů a přátel školy, které mělo dohlížet na prospěch, docházku, a také chování žáků. Nejprve se konaly schůze jednou měsíčně, ale od toho bylo upuštěno, protože o ně nebyl zájem. V dalších letech

¹⁵³ SOKa Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika obecné a národní školy Staré Sedliště. Nezpracováno.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Viz příloha č. 1.

¹⁵⁷ SOKa Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika obecné a národní školy Staré Sedliště. Nezpracováno.

dokonce museli na schůze rodiče zvát samotní učitelé. Další zaznamenanou událostí v této části zápisu bylo založení pionýrského oddílu 18. dubna 1951¹⁵⁸, který se mezi dětmi těšil veliké obliby a ve Starém Sedlišti byl velmi aktivní. Pionýři převzali například doučovací skupiny, založili si vlastní klubovnu a pořádali dobrovolné brigády pro vylepšení obce.

Velmi významnou událostí, která také byla uvedena v kronice, bylo sjednocení školy národní ve Starém Sedlišti a národní školy v Úšavě ve školním roce 1952/1953. Vznikla tak trojtřídní národní škola, protože Úšava měla pouze jednu třídu. Od tohoto roku se budova úšavské školy¹⁵⁹ stala druhou vyučovací budovou starosedlišťské školy.¹⁶⁰

Tři třídy neměla národní škola ve Starém Sedlišti dlouho, protože v kronice téměř ihned následuje sdělením o novém školském zákonu, který vešel v platnost v roce 1953: „*Novým zákonem o škole byla provedena radikální změna v organizaci škol podle sovětského vzoru. Bylo dokončeno a prohloubeno faktické sjednocení školství v jednotné škole. Tím naše škola národní byla spojena se školou střední v Osmileté střední škole ve Starém Sedlišti.*“¹⁶¹

7.2 Přehled nejdůležitějších akcí během školního roku

Právě tímto názvem začíná v kronice¹⁶² poslední a asi i nejrozsáhlejší část zápisu ze školního roku. V každém školním roce proběhlo mnoho událostí, které jsou zde hierarchicky seřazeny. Některé z událostí jsou zajímavé více a některé méně. Protože je to opravdu velice podrobný seznam akcí, které žáci ve školních letech podstoupili, vyberu z nich pouze některé, ty nejzajímavější, a také nejčastější.

Jednou z těch nejčastějších akcí školy byl jakýkoliv sběr, ať už to byl papír, žaludy, nebo makovice. Tyto sběry byly vyhlášovány každoročně a žáci se jich rádi účastnili. Za tyto aktivity dostávali finanční odměny, které byly buď spravedlivě rozděleny, nebo použity na nákup vybavení do školy, například nového míče.¹⁶³

Dále jsou zde zaznamenány například pravidelné lékařské a zubní prohlídky, kdy do Starého Sedliště přijížděli lékaři a zubaři a prohlíželi zdravotní stav žáků a stav jejich chrupu. Jeden ze zápisů o lékařské prohlídce mě zaujal, a proto ho zde zmíním. Tento

¹⁵⁸ SOKa Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika obecné a národní školy Staré Sedliště. Nezpracováno.

¹⁵⁹ Viz příloha č. 7.

¹⁶⁰ SOKa Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika obecné a národní školy Staré Sedliště. Nezpracováno.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ Tamtéž.

záznam o provedené preventivní prohlídce pochází z roku 1949 a zaznamenal jej do kroniky ředitel školy Václav Fiala. „19. 5. 1949 byla provedena lékařská prohlídka, která mimo jiné určila jistý počet dětí k pravidelnému užívání rybího tuku. Rybí tuk tak byl pak podáván ředitelem školy o velké přestávce.“¹⁶⁴

Mezi další záznamy patří například školní výlety a exkurze v závěru školního roku nebo promítání různých filmů během školního roku. Samozřejmě jsou zaznamenána také různá důležitá výročí během roku, jako je například 28. říjen nebo ve své době byl 7. listopad.

Na zápisech v kronice je také patrný vliv doby a politické situace v zemi. Je zde vyzdvihováno KSČ a také prezident Klement Gottwald. Nejvíce patrný je tento vliv v závěru zápisu ze školního roku 1953, kdy zemřel J. V. Stalin a K. Gottwald. Do kroniky to zaznamenal ředitel školy Miroslav Plesar takto: „Velikou bolest jsme utrpěli v tomto roce ztrátou našeho milovaného přítele soudruha J. V. Stalina a našeho prezidenta soudruha Klementa Gottwalda. Čest budiž jejich památce. Jejich duch, jejich dílo pro blaho všech pracujících, nás vede vpřed k vítězné budoucnosti nové socialistické společnosti. Jsme hrdi, že žijeme v tak veliké době, době nesmírného rozmachu lidských sil, v době hrdinných staveb socialismu a komunismu.“¹⁶⁵

7.3 Starosedlišťské školství od 60. let 20. století

V předchozí podkapitole jsem zmiňovala rozvitost kronikářství v českém školství, které se řídilo pravidly, a každá škola musela svou kroniku vést. Tuto povinnost pravděpodobně vykonávali i ve škole ve Starém Sedlišti, ale kronika se během let nejspíš někde ztratila a není již k dispozici. Další kronika, která je uložena ve Státním okresním archivu v Tachově začíná až v roce 1969. Nemáme tedy pro období od poloviny 50. do konce 60. let téměř žádný záznam. O tom, že vyučování ve Starém Sedlišti stále probíhalo, svědčí pouze tři záznamy z obecní kroniky¹⁶⁶, které zpětně sepsal kronikář Vilém Levý v roce 1972. První informací je zrušení školy v Novém Sedlišti k 1. září 1962 a přeřazení jejích žáků do ZOŠ Staré Sedliště.¹⁶⁷ O rok později začala stavba přístavby k hlavní budově školy, do které bylo umístěno hygienické zařízení.¹⁶⁸ Poslední zápis

¹⁶⁴ SOKa Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika obecné a národní školy Staré Sedliště. Nezpracováno.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ SOKa Tachov. *MNV Staré Sedliště*. Kronika obce Staré Sedliště. 185 s.

¹⁶⁷ SOKa Tachov. *MNV Staré Sedliště*. Kronika obce Staré Sedliště. S. 61.

¹⁶⁸ Tamtéž. S. 62.

v kronice obce zaznamenává, že v polovině 60. let byl schválen plán pro vybudování školního hřiště.¹⁶⁹

Podstatně více informací jsem pak získala při rozhovoru s Josefem Markem, který do školy od roku 1965 chodil. „*Od 1. do 3. třídy jsme chodili do školy do Úšavy. 4. a 5. třídu jsme měli na národním výboře a od 6. do 9. třídy jsme chodili do hlavní budovy základní školy.*“¹⁷⁰ Vzpomněl si také na všechny učitele a učitelky, kteří ho vyučovali na prvním stupni. „*V 1. a 2. třídě jsme měli paní učitelku Jelínkovou, rozenou Havlovou z Plané. Ve 3. třídě jsme dostali paní učitelku Bílovou a ve 4. a 5. třídě nás učila paní učitelka Matoušková.*“¹⁷¹

Školní předměty byly v této době podle Josefa Marka podobné, jako mají děti dnes. Na škole vznikly také sportovní kroužky, například stolní tenis nebo kopaná. Ve škole se také pořádala místní kola atletických závodů, jejichž vítězové postupovali do kol okresních. Speciálním předmětem na každé škole byla branná výchova, o které mi Josef Marek také něco pověděl: „*Ano, brannou výchovu jsme měli. Stříleli jsme ze vzduchovky, házeli jsme granátem na cíl a podobně.*“¹⁷²

Od počátku 70. let již kronika existuje a je velice podrobně rozepsaná. V první části jsou opět vypsáni všichni učitelé, kteří působili na škole. Jelikož se jejich počet ze dvou zvýšil na někdy i dvanáct učitelů, kteří byli často překládáni na jiné školy, nebude je již zde všechny vypisovat.

Za vhodné považuji zmínit pouze **ředitele školy**, kteří ve své funkci zůstávali poměrně dlouhou dobu. Do roku 1970 působil v ředitelské funkci František Žalud, po svém odchodu se stal okresním školním inspektorem. V roce 1972 byl jmenován do funkce ředitele školy Václav Košnař. Po něm nastoupila na místo ředitelky školy Marie Levá, která na tomto místě setrvala až do roku 1980, kdy ji ve funkci nahradil Karel Jeslínek.¹⁷³

Ve školní kronice jsou také informace o politické situaci ve státě, také o stavu plnění plánů obce, uskutečňování různých brigád a dalších vnitřních i mezinárodních souvislostech. V některých zápisech jsou tyto informace rozvinuté i na několik stran. Také

¹⁶⁹ SOKa Tachov. *MNV Staré Sedliště*. Kronika obce Staré Sedliště. S. 63.

¹⁷⁰ Dle rozhovoru autorky s Josefem Markem, dne 13. 4. 2017 ve Starém Sedlišti.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ SOKa Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika základní školy Staré Sedliště. Nezpracováno.

je ze zápisů patrné, jaký vliv na ně měla doba. Všechny události školních let byly popsány s velkým komunistickým zaujetím, což bylo podle mého soudu zvláště ve školním prostředí nutným společenským zadáním.

Období 80. let 20. století znamená pro zápisy do kronik určité uvolnění. Kronikáři se již věnovali hlavně školním záležitostem a vynechali souvislosti s politickou situací. Karel Jeslínek zapisoval do kroniky pouze stav žactva, dále členy učitelského sboru a technické pracovníky školy. Následně se věnoval nejdůležitějším událostem na škole, a také různým opravám, které byly ve škole nezbytné.

Počty žactva se neustále zvyšovaly a stávající budovy již přestávaly kapacitně postačovat, proto se začalo jednat o stavbě nové školy, do které by se žáci přesunuli. Právě zprávy o stavbě nové školy a následné stěhování jsou také součástí zápisů z jednotlivých školních let.¹⁷⁴

7.3.1 Průběh běžného školního roku

Model školního roku vypadal stejně, jako vypadá dnes. Začátek školního roku byl stanoven na počátek září a ukončen byl poslední pracovní den v červnu následujícího roku. Následovaly dva měsíce prázdnin, během nichž byla škola pravidelně opravována a udržována. Letní prázdniny nebyly jedinými prázdninami v roce. Během roku byly také jarní a zimní prázdniny.¹⁷⁵

Mezi každoročně se opakující události patřila například vánoční besídka, Den učitelů, 28. března, nebo předávání občanských průkazů žákům, kteří dosáhli patnácti let. Konaly se také oslavy k výročí VŘSR nebo květnového Osvobození. Během listopadových oslav uspořádali žáci školy lampionový průvod, který podle slov Josefa Marka začínal u místní základní školy a končil v kulturním domě, kde žáci školy vystoupili s připraveným programem. Josef Marek také okomentoval průběh květnových oslav: „*U příležitosti ukončení 2. světové války, 9. května, se konal lampionový průvod, který prošel vsí a zakončen byl vatrou na Babce.*“¹⁷⁶ V 70. letech se žáci školy pravidelně zúčastňovali soutěže zdravotnických hlídek a umísťovali se na předních pozicích.

Jednou za pět let se také žáci pod vedením učitelky Lidmily Křapkové, rozené Dubcové účastnili okresních kol Československé spartakiády. V roce 1980 byly mladší

¹⁷⁴ SOKa Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika základní školy Staré Sedliště. Nezpracováno.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Dle rozhovoru autorky s Josefem Markem, dne 13. 4. 2017 ve Starém Sedlišti.

žákyně velmi úspěšné a dostaly se se skladbou až na strahovský stadion. V tomto roce se nácviků účastnila i Hana Marková, která se během našeho rozhovoru o spartakiádě rozpovídala: „Byla jsem v Praze v roce 1980, cvičili jsme v zelených sukních a s červenými čtverci. Jela tam s námi paní Křapková. Byl to pro mě velký zážitek a líbilo se mi to. Také jsme si odsud hromadně přivezli vši.“¹⁷⁷

7.3.2 Mimoškolní aktivity žáků

Důležitou náplní života každého školáka byla nejen škola, ale také aktivity a kroužky, kterých se účastnili po škole. Mezi takovéto mimoškolní skupiny patřil například **Pionýr**, ve kterém se děti učili všeobecným dovednostem.

Pionýrský oddíl byl ve Starém Sedlišti založen 18. dubna 1951, o této události jsem se již výše zmiňovala. Ovšem jeho činnost sahala mnohem dále než k jen k doučování žáků. Pionýři se účastnili různých dobrovolnických brigád, pořádali výlety do přírody, při kterých plnily různé úkoly, nebo se účastnili prvomájových průvodů.

V 70. letech 19. století byl členem Pionýru i Josef Marek, který popsal během našeho rozhovoru pionýrskou organizaci takto: „Měli jsme oddíl, Plaměňák, a vedl nás pan učitel Levý a víceméně to bylo zaměřeno na sportovní odvětví. Měli jsme i jiné aktivity. Když bylo 25. let pionýrské organizace, tak jsme měli výlet na kole. Navštívili jsme památník na Babí hoře u Boru. Museli jsme plnit různé úkoly.“¹⁷⁸ Pan Marek také dodal, že na konci školního roku probíhala krajská setkání pionýrů.

O členství v pionýrském oddílu byl mezi dětmi vždy velký zájem, to samé se bohužel nedá říct o vedoucích oddílů, kterých byl vždy nedostatek.¹⁷⁹ Jedním za zájemců mezi dětmi byla koncem 70. let 20. století i Hana Marková, která měla oddíl v oblibě. Své působení v Pionýru také okomentovala: „Chodila jsem do Pionýru do Jisker. Každý týden jsme měli kroužek, dvě hodiny a dělali jsme různé výrobky, učili jsme se morseovku, chodili jsme do přírody. Vedli nás vojáci z Vysočan, kteří sem každý týden dojížděli. Chodili jsme tam rádi.“¹⁸⁰

¹⁷⁷ Dle rozhovoru autorky s Hanou Markovou, dne 13. 4. 2017 ve Starém Sedlišti.

¹⁷⁸ Dle rozhovoru autorky s Josefem Markem, dne 13. 4. 2017 ve Starém Sedlišti.

¹⁷⁹ SOKa Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika základní školy Staré Sedliště. Nezpracováno.

¹⁸⁰ Dle rozhovoru autorky s Hanou Markovou, dne 13. 4. 2017 ve Starém Sedlišti.

7.3.3 Stavba nové školní budovy¹⁸¹

Největším problémem školství ve Starém Sedlišti bylo, že škola měla velký počet žáků, ale malé prostory pro výuku. S touto potíží se setkáváme ve Starém Sedlišti již od počátku. Řešením vždy bylo najít nový prostor, ve kterém by se mohl vyučovat větší počet žáků.

V 70. letech byla situace ztížena tím, že mnoho škol v okolních obcích se rušilo a žáci, kteří do nich chodili, přecházeli do Starého Sedliště. Počet žáků se tedy neustále navyšoval, ale učebny zůstávaly stejné. V této době se vyučovalo ve třech školních budovách rozmístěných po Starém Sedlišti a Úšavě.¹⁸²

Domnívám se, že myšlenka stavby zcela nové školy musela vzniknout někdy ve 2. polovině 70. let. Zápis v kronice z roku 1978/1979 hovoří již o schválení výstavby nové školy a zahájení úklidových prací na místě budoucího staveniště. Při těchto pracích pomáhali i učitelé a žáci, kteří podle kroniky „*odpracovali 1200 brigádnických hodin*“.¹⁸³

Samotná stavba školního komplexu trvala přes pět let a její průběh nebyl vždy hladký. Ze záznamů v kronice se můžeme například dozvědět, že z finančních důvodů musel být přepracován projekt stavby, nebo že v počátečních letech stavba probíhala velmi pomalu, a v roce 1982 po provedení hrubé stavby, byla dokonce zařazena mezi stavby „*se zpomalenou výstavbou*“.¹⁸⁴

Následující školní rok však byl pro stavbu školy klíčovým. Podařilo se domluvit urychlení stavby, a také postupné předávání dokončených pavilonů. Nejdříve měl být dokončen učební pavilon, aby se v něm mohla 1. září 1983 zahájit výuka. Tento závazek byl včas stavebními dělníky splněn a od 1. září 1983 byly poprvé všechny třídy školy v jedné budově.

Další pavilony školy byly kolaudovány postupně během školního roku, a také terénní úpravy v okolí školy se schylovaly ke konci.¹⁸⁵ Slavnostní otevření nové základní školy tak proběhlo na počátku školního roku 1984/1985.¹⁸⁶

¹⁸¹ Viz příloha č. 12.

¹⁸² SOKa Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika základní školy Staré Sedliště. Nezpracováno.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Dle rozhovoru autorky s Josefem Markem, dne 13. 4. 2017 ve Starém Sedlišti.

8 Současné školství ve Starém Sedlišti

Základní škola a Mateřská škola ve Starém Sedlišti sídlí od roku 1983 v nové školní budově. Do školy dochází nejen děti z obce, ale také z dalších okolních obcí, například ze Mchova, Tisové, Nového Sedliště, Částkova, Úšavy, Labutě, Maršových Chodů, Jemnice, Hlinné a Lhotky.¹⁸⁷ V posledních letech sem dojíždí také několik žáků až z Újezda pod Přimdou. Škola je situována v severozápadní části obce a její budovy jsou projektovány a postaveny až pro 240 žáků.

Devítiletá Základní škola ve Starém Sedlišti se v roce 1995 stala příspěvkovou organizací obce a byla jí přiznána právní subjektivita. V roce 2003 se spojila s Mateřskou školou v jeden právní subjekt, a poté započala přestavbu pavilonu, kde sídlily školní družiny, na novou Mateřskou školu. V roce 2005 pak v nové školce uvítali první děti.¹⁸⁸

Kvůli sjednocení školy a školky se musely upravit i další pavilony a proběhlo zde velké stěhování. Školní družiny byly přesunuty do zrekonstruované části budovy, kde dříve byly kanceláře ředitele školy a jeho zástupce, také kabinet výchovného poradce a učitelská sborovna. Kanceláře musely být přestěhovány do učebního pavilonu a sborovna zrušena.

Škola a její žáci se také pravidelně zapojují do různých projektů pro základní školy. V minulosti se například účastnili projektu „*Celé Česko čte dětem*“ a dnes je škola zapojena do projektů „*Šablony pro mateřské a základní školy I.*“ a „*Ovoce a zelenina do škol*“. Samozřejmě má dnes škola také vlastní školní vzdělávací program nazvaný „*Učíme se spolu*“.¹⁸⁹

O žáky starosedlišťská škola také nemá nouzi, i když během posledních 20 let počet žáků rapidně klesl. Ještě koncem 90. let a na počátku nového tisíciletí se čísla pohybovala kolem 200 žáků, ale v posledních letech je toto číslo výrazně nižší. V letošním roce se počet žáků zastavil na čísle 144.¹⁹⁰

Nedílnou součástí školy je samozřejmě učitelský sbor, který žáky nejen vyučuje, ale také pro ně a s nimi připravuje mnoho zábavných akcí během celého roku. Tradiční se stala například podzimní drakiáda, maškarní odpoledne či veřejné vystoupení žáků školy na první adventní víkend, při kterém ve škole probíhá také burza vánočních výrobků zhotovených dětmi.

¹⁸⁷ Základní škola a Mateřská škola Staré Sedliště [online]. Základní škola a Mateřská škola Staré Sedliště, 2016. [cit. dne 17. 4. 2017]. Dostupné z: <<http://www.zs-sedliste.cz>>.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Dle rozhovoru autorky s Hanou Markovou, dne 13. 4. 2017 ve Starém Sedlišti.

¹⁹⁰ Tamtéž.

8.1 Modernizace a opravy školy

Škola se postupně modernizuje a vedení školy postupně pořizuje nové přístroje, například počítače, dataprojektory nebo vybavení cvičné kuchyňky žáků. Celkovou rekonstrukcí prošla v roce 2005 i školní jídelna a v roce 2013 dostala nový kabát také tělocvična.¹⁹¹

Dvacet let provozu školy se projevilo i na stavu školní budovy. Během let přestala sloužit střecha a do školy začalo zatékat. V některých pavilonech byla v takovém stavu, že po škole musely být rozmístěny nádoby, do kterých stékala dešťová voda. Opravy byly zahájeny v roce 2009, kdy se dočkala nové střechy nejprve školní jídelna, vestibul, hlavní vchod a šatny žáků. Teprve v roce 2015 byla oprava střechy dokončena.¹⁹²

Poslední rekonstrukce byla provedena během letních prázdnin v loňském roce, kdy proběhla v přední části učebního pavilonu výměna oken a zateplení budovy. V závěrečné fázi opravy ještě pavilon dostal oranžový nátěr.¹⁹³

¹⁹¹ Základní škola a Mateřská škola Staré Sedliště [online]. Základní škola a Mateřská škola Staré Sedliště, 2016. [cit. dne 17. 4. 2017]. Dostupné z: <<http://www.zs-sedliste.cz>>.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Viz příloha č. 14.

9 Školní budovy tehdy a dnes

Starosedlišťská škola se během své historie několikrát stěhovala, než se dostala až do nově postavené budovy, ve které sídlí dnes.¹⁹⁴ Bylo to dáno vlivem stále se zvyšujícího počtu žáků¹⁹⁵, tím pádem jim již nevyhovovaly stávající prostory, a proto musela být v roce 1874¹⁹⁶ postavena nová škola. Ta přinášela v tehdejší době dostatek místa pro všechny žáky.

Kapacitně přestala škola stačit až v 50. letech 20. století, kdy se začalo vyučovat také v budově Místního národního výboru a bývalé Národní školy v Úšavě. Tento stav setrval až do roku 1983, kdy byla otevřena nová základní škola¹⁹⁷, a žáci ze všech budov byli sestěhováni do jednoho školního komplexu.¹⁹⁸

9.1 Budova bývalé Základní školy ve Starém Sedlišti¹⁹⁹

Budova základní školy ve středu obce byla postavena v roce 1874, jak jsem již výše několikrát zmiňovala. Jako škola sloužila nepřetržitě více než 100 let a v jejích učebnách se vystřídal mnoho učitelů a žáků. Ve školní budově se nacházely čtyři kmenové učebny.

Pro školní účely tento objekt přestal být využíván v roce 1983, kdy se žáci nastěhovali do nově postavené školy na severozápadním okraji obce.

O tom, co se s budovou dělo poté, co byla školáky opuštěna, jsem nenašla žádné informace. Dnes bývalá škola²⁰⁰ slouží jako výrobní hala zdejší firmy, která se zabývá výrobou kabelových svazků do automobilového průmyslu. Dokonce byla budova rozšířena o moderní přízemní halu.

Nedaleko školní budovy se nacházel také sklad²⁰¹ učebních pomůcek a dílny využívané pro technickou výchovu. Dnes již tuto budovu ve Starém Sedlišti nenalezneme, protože byla zbourána.

¹⁹⁴ Viz příloha č. 14.

¹⁹⁵ Viz příloha č. 1.

¹⁹⁶ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nezpracováno.

¹⁹⁷ Viz příloha č. 13.

¹⁹⁸ SOKa Tachov. *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika základní školy Staré Sedliště. Nezpracováno.

¹⁹⁹ Viz příloha č. 3, 4, 5 a 6.

²⁰⁰ Viz příloha č. 6.

²⁰¹ Viz příloha č. 11.

9.2 Budova bývalé Národní školy v Úšavě²⁰²

Osud úšavské školní budovy nebyl nijak složitý. Kdy byla škola v Úšavě založena, ale přesně nevíme. Nejprve byla budova využívána jako samostatná obecná škola a se školou ve Starém Sedlišti neměla nic společného.

Ke sloučení těchto dvou škol došlo až v roce 1953 a do Úšavy byla umístěna jedna třída Základní školy ve Starém Sedlišti. V pozdějších letech do této budovy chodili nejmladší žáci školy.

Po sestěhování školy do jednoho komplexu započala v budově úšavské školy přestavba. V prostorách bývalých školních učeben vzniklo několik bytů a tomuto účelu slouží budova dodnes.²⁰³

9.3 Budova bývalé radnice²⁰⁴

Budova bývalé radnice sloužila jako školní budova během své existence hned několikrát, poprvé to bylo ještě před rokem 1874. Po 2. světové válce byly do horního patra budovy MNV přesunuty dvě třídy zdejší školy natrvalo až do roku 1983.

Dnes je v dolní části bývalé radnice²⁰⁵ umístěn vietnamský obchod s potravinami. Dříve zde bylo například řeznictví, papírnictví či masážní salon. V horním patře se nachází jeden obecní byt a zkušebna místní kapely. V této místnosti dříve sídlila kadeřnice.

²⁰² Viz příloha č. 7.

²⁰³ Viz příloha č. 8.

²⁰⁴ Viz příloha č. 9.

²⁰⁵ Viz příloha č. 10.

Závěr

Staré Sedliště se pyšní dlouholetou tradicí, která začíná již ve 12. století, odtud také pochází první písemné zmínky o osídlení nazvaném Sedliště. Během století se obec proměňovala z vesnice na městečko a později se opět stala vsí. Vystřídalo se zde také mnoho více či méně významných majitelů, kteří panství spravovali. Z těch nejvýznamnějších sem patří například Ignác Born nebo Dr. Karel Heidler, kteří také přispěli k rozvoji školství ve Starém Sedlišti.

První písemné zmínky k vývoji školství v obci a blízkém okolí pocházejí z konce 19. století, ale jsou zde zpětně uvedeny i události z počátku 19. století, kdy se ve Starém Sedlišti vyučuje v blízkosti kostela v domě č. p. 180. Protože kapacita této budovy nebyla dostačující, byla v roce 1874 postavena škola nová, v centru obce. Škola zde setrvala až do roku 1983, kdy se ze všech školních budov v obci sestěhovala do nové školní budovy na severozápadním okraji obce. Před tím se vyučovalo ve třech budovách, v budově Místního národního výboru, dále ve škole v Úšavě a v hlavní budově školy.

V době stěhování do nové školy nebyly ještě všechny práce dokončeny, ale nijak to nepřekáželo výuce. V září 1983 tak do školy mohli nastoupit první žáci. O rok později proběhlo slavnostní otevření celého školního komplexu.

V průběhu celé historie školství ve Starém Sedlišti se setkáváme velice často s určitým fenoménem, kterým je především střídáním učitelů. Domnívám se, že to mohlo být způsobeno tím, že do Starého Sedliště mnoho učitelů dobrovolně nechtělo, a to z důvodů relativní chudoby regionu a vzdálenosti od významných společenských a průmyslových center.

V současné době je ve Starém Sedlišti zajištěna poměrně vysoká zaměstnanost, a to především ve firmě zajišťující komponenty do automobilů, což má za následek stále vysoký počet žáků, kteří navštěvují místní školu. V metaforickém, ale i v reálném slova smyslu tak dějiny starosedlišťského školství letošním rokem nekončí a doufám, že se budou psát ještě dlouhou dobu.

Zusammenfassung

Das Dorf Staré Sedliště liegt im Westböhmen in der Nähe der Grenze zu Deutschland. In der Vergangenheit war es als die Stadt bezeichnet und hatte ein großes Eigentum. Im Dorf stand auch ein Schloss, aber es wurde leider im 20. Jahrhundert zerstört. Hier befanden sich auch eine Brauerei, ein Sägewerk, ein Hof und eine Schule, die in dieser Arbeit behandelt wird.

Die Arbeit beschäftigt sich hauptsächlich mit der Geschichte der Schule von Anfang bis Gegenwart. Fast alle Informationen über die Schule in Staré Sedliště stammen aus den Schulchroniken, die im Staatsbezirksarchiv Tachov sind. Diese Chroniken enthalten die Zahl der Schüler und alle Lehrer, die in Staré Sedliště unterrichteten. Sie beschreiben auch das Leben in der Schule und auch innere politische Situation. Hier kommen auch die Informationen über Auftreten der Schüler bei feierlichen Gelegenheiten im Verlauf des Schuljahres vor.

Die erste schriftliche Erwähnung über die Schule stammt aus dem Ende des 19. Jahrhunderts. Hier steht, dass am Anfang des 19. Jahrhunderts die Schüler das Schulgebäude besuchten, das neben der Kirche stand. Im Jahre 1874 wurde ein neues Schulhaus in der Mitte des Dorfes erbaut. Es ging um eine Schule mit vier Klassen, die die Schüler bis Ende des Schuljahres 1982/1983 besuchten, weil im Jahr 1983 das neue Schulgebäude eröffnet war.

Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní prameny

Státní okresní archiv Tachov. MNV Staré Sedliště. Kronika obce Staré Sedliště. Č. fondu 92.

Státní okresní archiv Tachov. NOŠ Staré Sedliště. Kronika obecné školy Staré Sedliště. Inv. č. 1.

Státní okresní archiv Tachov. NOŠ Staré Sedliště. Kronika obecné školy Staré Sedliště. Inv. č. 2.

Státní okresní archiv Tachov. NOŠ Staré Sedliště. Kronika obecné školy Staré Sedliště. Inv. č. 3.

Státní okresní archiv Tachov. ZŠ Staré Sedliště. Kronika obecné a národní školy Staré Sedliště. Č. fondu: 873.

Státní okresní archiv Tachov. ZŠ Staré Sedliště. Kronika základní školy Staré Sedliště. Č. fondu: 873.

Archiv Základní školy a Mateřské školy ve Starém Sedlišti.

Ústní prameny

Rozhovor autorky s Hanou Markovou, dne 13. 4. 2017 ve Starém Sedlišti. Přepsaný záznam uložen v archivu autorky.

Rozhovor autorky s Josefem Markem, dne 13. 4. 2017 ve Starém Sedlišti. Přepsaný záznam uložen v archivu autorky.

Elektronické zdroje

Ministři školství od roku 1848 [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017. [cit. dne 16. 4. 2017]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/ministri-skolstvi-od-roku-1848>>.

Zákon č. 95/1948 Sb.: Zákon o základní úpravě jednotného školství (školský zákon) [online]. Zákony pro lidi.cz, 2010-2017. [cit. dne 16. 4. 2017]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-95>>.

Základní škola a Mateřská škola Staré Sedliště [online]. Základní škola a Mateřská škola Staré Sedliště, 2017. [cit. dne 17. 4. 2017]. Dostupné z: <<http://www.zs-sedliste.cz>>.

Literatura

BAXA, Václav a NOVOTNÁ, Markéta a PRÁŠIL, Petr. *Tachovsko na starých pohlednicích*. Hostivice: Baron, 2008. 312 s. ISBN 978-80-86914-60-2.

JŮVA, Vladimír a JŮVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 1997. 76 s. ISBN 80-85931-43-5.

KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana. *Dějiny pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 224 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2429-4.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. První vydání. Praha: Libri, 1996-2011. 8 svazků. ISBN 80-85983-12-5.

MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. 1. vyd. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. 59 s. ISBN 80-7020-051-0.

PROCHÁZKA, Zdeněk. *Plánsko a Tachovsko*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2002. 288 s. ISBN 80-86125-24-6.

PROCHÁZKA, Zdeněk a ÚLOVEC, Jiří. *Hrady, zámky a tvrze okresu Tachov, 2. díl*. Tachov: Okresní muzeum, 1990. 189 s.

SOMR, Miroslav aj. *Dějiny školství a pedagogiky: Celost. vysokošk. učebnice*. 1. vyd. Praha: SPN, 1987. 359 s. Učebnice pro vysoké školy.

ŠTVERÁK, Vladimír a ČADSKÁ, Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Dotisk 2. vyd. Praha: Karolinum, 2001. 100 s. ISBN 80-7184-797-6.

VETRÁKOVÁ, Helena a VETRÁK, Miroslav. *Dějiny Starého Sedliště*. Staré Sedliště: Obecný úřad Staré Sedliště, 2012. 89 s., [11] s. obr. příl.

Kvalifikační práce

ČUTKOVÁ, Jana. *Vývoj školské správy na našem území*. Brno, 2010. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. Katedra dějin státu a práva.

Přílohy

Seznam textových příloh:

Příloha č. 1: Počty žáků školy ve Starém Sedlišti mezi lety 1869 – 1953

Příloha č. 2: Členové místních školních rad ve Starém Sedlišti

Seznam obrazových příloh:

Příloha č. 3: Školní ulice s obecnou školou v roce 1904

Příloha č. 4: Obecná škola (č. p. 256) ve Starém Sedlišti v roce 1931

Příloha č. 5: Obecná škola ve Starém Sedlišti v 80. letech 20. století

Příloha č. 6: Obecná škola ve Starém Sedlišti dnes

Příloha č. 7: Obecná školav Úšavě kolem roku 1980

Příloha č. 8: Obecná školav Úšavě dnes

Příloha č. 9: Budova bývalé radnice kolem roku 1980

Příloha č. 10: Budova bývalé radnice dnes

Příloha č. 11: Budova bývalého skladu učebních pomůcek a dílen

Příloha č. 12: Stavba nové budovy školy v roce 1983

Příloha č. 13: Nová základní škola v roce 1983

Příloha č. 14: Nová základní škola dnes

Příloha č. 1: Počty žáků školy ve Starém Sedlišti mezi lety 1869 - 1953²⁰⁶

<u>Školní rok:</u>	<u>Počet žáků:</u>
1870	268
1871	273
1872	277
1873	283
1874	288
1875	290
1876	291
1877	282
1878	275
1879	271
1880	276
1881	298
1882/1883	320
1883/1884	334
1884/1885	340
1885/1886	330
1887/1888	306
1888/1889	302
1889/1890	286
1890/1891	307
1891/1892	312
1892/1893	319
1893/1894	324
1894/1895	336
1895/1896	340
1896/1897	342
1897/1898	347
1898/1899	354
1899/1900	345
1900/1901	329
1901/1902	328
1902/1903	332
1903/1904	325
1904/1905	326
1905/1906	329
1906/1907	324

²⁰⁶ SOKa Tachov, *NOŠ Staré Sedliště*, inv. č. 1, 2, 3. Nezpracováno.; SOKa Tachov, *ZŠ Staré Sedliště*. Kronika obecní a národní školy. Nezpracováno.

Školní rok:	Počet žáků:
1907/1908	315
1908/1909	312
1909/1910	315
1910/1911	305
1911/1912	304
1912/1913	299
1913/1914	276
1914/1915	263
1915/1916	278
1916/1917	293
1917/1918	284
1918/1919	268
1919/1920	266
1920/1921	278
1921/1922	252
1922/1923	256
1923/1924	211
1924/1925	178
1925/1926	162
1926/1927	163
1927/1928	176
1928/1929	178
1929/1930	200
1930/1931	200
1931/1932	211
1932/1933	220
1933/1934	227
1934/1935	210
1935/1936	207
1936/1937	195
1937/1938	193
1938/1939	182
1939/1940	168
1940/1941	167
1941/1942	146
1942/1943	161
1943/1944	142
1944/1945	149
1945/1946	29 ²⁰⁷ - 111 ²⁰⁸

²⁰⁷ Na začátku školního roku.

²⁰⁸ Celkem přijato. 92 dětí přistoupilo během školního roku.

Školní rok:	Počet žáků:
1946/1947	57 ²⁰⁹
1947/1948	59
1948/1949	62
1949/1950	57
1950/1951	55
1951/1952	52
1952/1953	50

²⁰⁹ Počet žáků k 28. červnu 1947. Obecná škola byla ve Starém Sedlišti znovu zřízena 10. března 1947.

Příloha č. 2: Členové místních školních rad ve Starém Sedlišti²¹⁰

1870–1872:

Předseda: Anton Schultes

Místní školní inspektor: Franz Schmidt

Členové: pan Heidler, farář Josef Kopetz, řídící učitel Anton Klinger, Georg Sorger, Franz Lichtneckert

1873–1875:

Předseda: Franz Schmidt

Místní školní inspektor: Franz Lichtneckert

Členové: pan Heidler, farář Josef Kopetz, řídící učitel Anton Klinger, Josef Schultes, Josef Rusehl

1876–1881:

Předseda: Andreas Schultes

Místní školní inspektor: Franz Lichtneckert

Členové: pan Heidler, farář Josef Kopetz, řídící učitel Anton Klinger, Josef Schmid, Josef Schultes

1883–březen 1886:

Předseda: Andreas Schultes

Místní školní inspektor: Josef Schmidt

Členové: Peter Gebert, Leopold Gebert, řídící učitel Josef Beierl, farář Josef Kopetz

březen 1886–1887:

Předseda: Peter Gebert

Místní školní inspektor: Josef Gebert

Členové: Wenzl Raßl, Josef Maier, Christian Hofmann, farář Josef Kopetz, řídící učitel Josef Beierl

²¹⁰ SOKa Tachov. *NOŠ Staré Sedliště*. Inv. č. 1. Nezpracováno.

1888/1889:

Předseda: Peter Gebert

Místní školní inspektor: Josef Gebert

Členové: Wenzl Raßl, Josef Maier, Christian Hofmann, farář Josef Kopetz, řídící učitel Josef Beierl

1889–1891:

Předseda: Peter Gebert

Místní školní inspektor: Leopold Gebert

Členové: Josef Maier, Franz Lockl, Christian Hofmann, farní administrátor Franz Kulhavý, řídící učitel Josef Beierl

1891/1892:

Předseda: Martin Gebert

Místní školní inspektor: Leopold Gebert

Členové: Franz Lockl, Josef Maier, Franz Schir, řídící učitel Josef Beierl, farář Franz Kulhavý

1892–1895:

Předseda: Martin Gebert

Místní školní inspektor: Leopold Gebert

Členové: Josef Meyer, Josef Schmidt, farář Franz Kulhavý, řídící učitel Josef Beierl, Hermann Mayer

1895/1896:

Předseda: Martin Gebert

Místní školní inspektor: Leopold Gebert

Členové: Georg Schultes, Josef Meier, farář Franz Kulhavý, řídící učitel Josef Beierl, Hermann Mayer

1898/1899:

Členové: Georg Schultes, Josef Meier, Josef Schmidt

1899/1900:

Předseda: Leopold Gebert

Místní školní inspektor: Georg Schultes

Členové: Josef Schmidt, Josef Meier,

1901/1902:

Předseda: Leopold Gebert

Místní školní inspektor: Georg Schultes

Členové: Josef Maier, Josef Schmidt, farář Franz Kulhavý, řídící učitel Georg Gebert

1905/1906:

Předseda: Leopold Gebert

Členové: Georg Schultes, Josef Schmidt, Josef Gebert, Andreas Steiner

1911/1912:

Místní školní inspektor: Georg Schultes

Členové: Georg Schultes, Franz Lockl, Franz Grüner, Julius Lindner

1918/1919:

Členové: Josef Dick, Moritz Maier, Franz Grüner

Příloha č. 3: Školní ulice s obecnou školou (druhá zprava) v roce 1904²¹¹

Příloha č. 4: Obecná škola (č. p. 256) ve Starém Sedlišti v roce 1931²¹²

²¹¹ BAXA, Václav a NOVOTNÁ, Markéta a PRÁŠIL, Petr. *Tachovsko na starých pohlednicích*. 312 s. Hostivice 2008. S. 257.

²¹² Tamtéž. S. 266.

Příloha č. 5: Obecná škola ve Starém Sedlišti v 80. letech 20. století²¹³

Příloha č. 6: Obecná školave Starém Sedlišti dnes²¹⁴

²¹³ Archiv ZŠ a MŠ Staré Sedliště.

²¹⁴ Foto autorka

Příloha č. 7: Obecná školav Úšavě kolem roku 1980²¹⁵

Příloha č. 8: Obecná školav Úšavě dnes²¹⁶

²¹⁵ Archiv ZŠ a MŠ Staré Sedliště.

²¹⁶ Foto autorka

Příloha č. 9: Budova bývalé radnice kolem roku 1980²¹⁷

Příloha č. 10: Budova bývalé radnice dnes²¹⁸

²¹⁷ Archiv ZŠ a MŠ Staré Sedliště.

²¹⁸ Foto autorka.

Příloha č. 11: Budova bývalého skladu učebních pomůcek a dílen²¹⁹

Příloha č. 12: Stavba nové budovy školy v roce 1983²²⁰

²¹⁹ Archiv ZŠ a MŠ Staré Sedliště.

²²⁰ Tamtéž.

Příloha č. 13: Nová základní škola v roce 1983²²¹

Příloha č. 14: Nová základní škola dnes²²²

²²¹ Archiv ZŠ a MŠ Staré Sedliště.

²²² Foto autorka.